

SAARIJÄRVEN KAUPUNKI

KESKUSTAN KAUPUNGINOSAN ASEMAKAAVAN TARKISTUS

RAKENTAMISTAPAOHJE OSA-ALUEITTAIN

5.12.2023

SISÄLTÖ

1.	ALUKSI.....	2
2.	AURINKOPANEELIEN JA MUIDEN UUSIUTUVAA ENERGIAA HYÖDYNTÄVIEN LAITTEIDEN SIIJOITUS.....	3
3.	LUONNON MONIMUOTOISUDEN VARJELEMINEN	4
4.	TAVOITTEENA KESTÄVÄ JA ILMASTOKESTÄVÄ RAKENTAMINEN SEKÄ UUDIS- ETTÄ KORJAUSRAKENTAMISESSA .	4

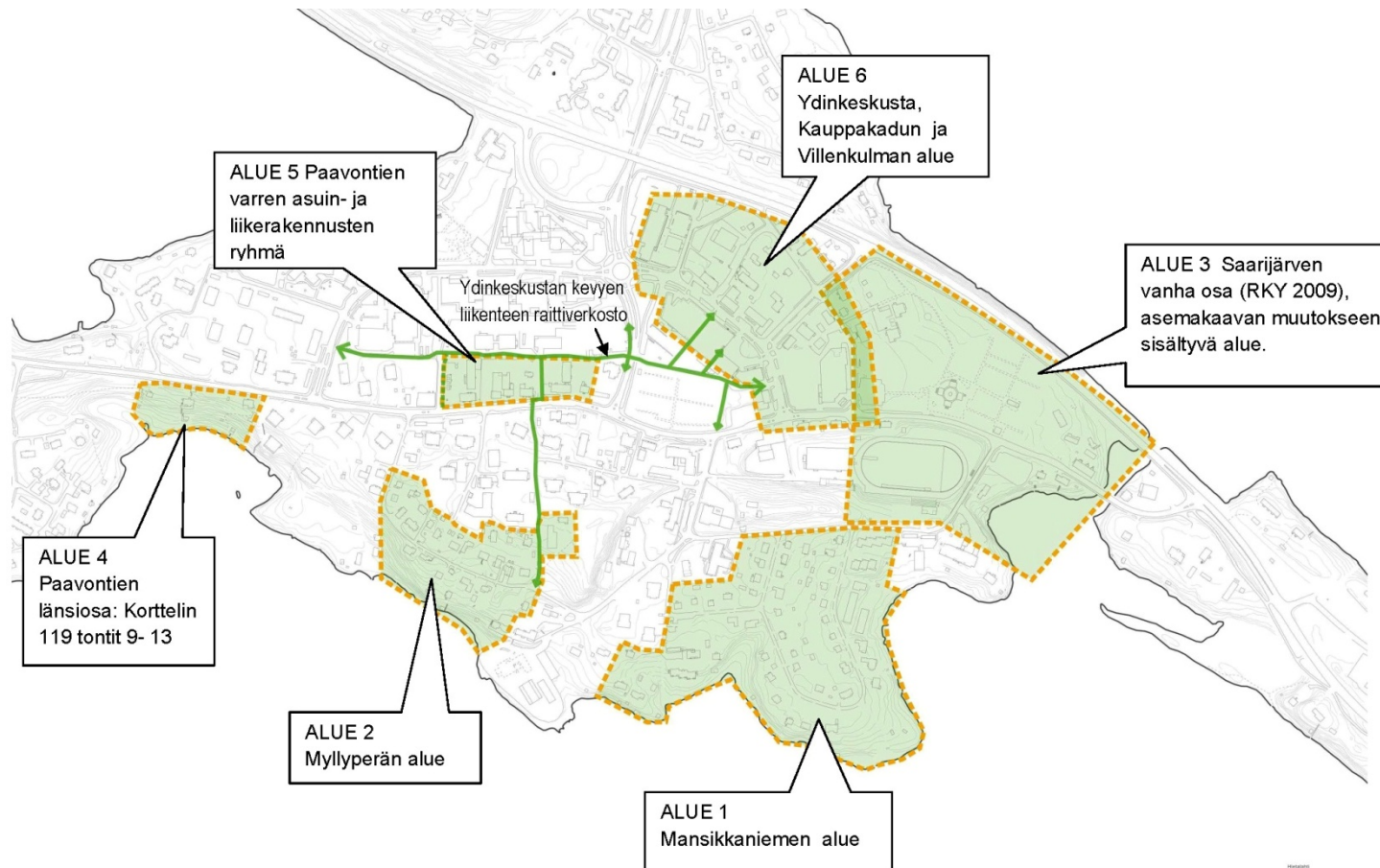
ALUEKORTIT (liitteenä):

- Yleinen osa
- Alue 1 Mansikkaniemen alue
- Alue 2 Myllyperän alue
- Alue 3 RKY 2009 -alue Saarijärven vanha osa (osa alueesta)
- Alue 4 Paavontien länsiosa korttelin 119 tontit 9 -13
- Alue 5 Paavontien varren asuin-liikerakennusten ryhmä
- Alue 6 Ydinkeskusta

1. ALUKSI

Ohjeen tarkoitus: Asemakaavan määräyksiä ja tavoitteita tarkentavan rakentamistapaohjeen tarkoituksena on järkevällä tavalla auttaa ottamaan huomioon Saarijärven kaupungin keskustan erityispiirteitä ja maisemaan ja kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja suunniteltaessa uudisrakentamista, tontin käyttöä ja viherympäristön istutuksia ja hoitoa. Tavoitteena on, että uudisrakentaminen tapahtuu kyseiseen paikkaan, maasto-olosuhteisiin, lähiympäristöön sekä alueen ominaispiirteisiin sopivalla tavalla, keskustan kaupunkikuvaa ehyttämällä ja vahvistamalla. Myös kasvillisuudella ja puustolla on tärkeä merkitys miljöössä. Teknisten laitteiden sijoittamisessa on otettava huomioon kaupunkikuvan eheys mm. kiinnittämällä huomiota kadun puoleiseen julkisivuun ja vesikattoon, ja laajemmin näkyviin ja kattojen muodostamaan silhuettiin.

Mitä ohje koskee: Rakentamistapaohje on laadittu Keskustan asemakaavan tarkistukseen sisältyvälle alueelle ja siinä 6:lle eri osa-alueelle. Ohje koskee uudisrakentamista ja joidenkin rakennusten osalta käyttötarkoituksen muutosta sekä viherympäristöä. Kutakin osa-aluetta koskeva ohje sisältää yleisen osan, jossa kerrotaan lyhyesti osa-alueen kehitysvaiheista sekä alueen ominaispiirteistä. Yksityiskohtaisempi rakentamistapaohje on annettu tonttikohtaisesti niille tonteille, joille asemakaava mahdollistaa uudisrakentamista (rakentamattomat/uudistettavat tontit).

Korjausrakentaminen: Vanhojen rakennusten korjaamiseen käytännön ohjeita on saatavilla Museoviraston korjauskorteista ja Ympäristöhallinnon Rakentaminen –verkkosivustolta:

- Museoviraston korjauskortisto (www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/julkaisut/korjauskortit).
- Rakentaminen: (www.ymparisto.fi/fi-FI/Rakentaminen)

Korjausavustukset:

- Avustus rakennusperinnön hoitoon : Keski-Suomen ELY-keskus, Ympäristö ja luonnonvarat – vastuualue. (Hakuaika päättyy vuosittain 30. marraskuuta)
- Rakennusten entistämisavustus: Museovirasto, rakennushistorian osasto. Yhteystietoja: entistamisavustus@nba.fi, puh. 0295 33 6313

Keskustan rakennettua kulttuuriympäristöä sekä yksittäisten rakennusten ominaispiirteitä on kuvailtu Keski-Suomen museon rakennusinventointiaineistoissa (*Saarijärven kaupunki, Keski-Suomen museo*) sekä Saarijärven rakennusperinnettä -kirjassa (*Eija-Liisa Lahnala, 1990*).

Luvanvaraisuus: Rakentamisen luvanvaraisuus on selostettu Saarijärven kaupungin rakennusjärjestyksessä. Asemakaavamääräyksen mukaisesti: Alueelle rakennettaessa tulee uudisrakennusten ja vähäistä suurempien laajennusten luonnospiirustukset esitellä Saarijärven kaupungin rakennusvalvonta- ja kaavoitusviranomaiselle ennen lopullisten pääpiirrossarjojen laadintaa, jotta rakennusvalvonta- ja kaavoitusviranomaiset voivat tarkistaa, että rakennushanke on taa-jamakuullisesti, julkisivuiltaan sekä rakennusteknisesti riittävän laadukas.

Poikkeamisen rakentamistapaohjeista ratkaisee ja päättää rakennuslupaviranomainen.

2. AURINKOPANEELIEN JA MUIDEN UUSIUTUVAA ENERGIAA HYÖDYNTÄVIEN LAITTEIDEN SIIJOITUS

a) Suojeltavat rakennukset (sr) ja RKY-alue (asemakaavassa sk/vk-alue)

Aurinkopaneelit sijoitetaan rakennukseen integroituina.

Aurinkopaneelien ja muiden laitteiden asentaminen on luvanvaraista, lupaa varten tarvitaan museoviranomaisen lausunto.

b) sk-alueet

- Aurinkopaneelit sijoitetaan rakennukseen integroituina ja siten, että kaupunki- ja kyläkuullisesti arvokkaan alueen arvot turvataan.
- Ennen paneelien ja muiden laitteiden asentamista on hyvä tarkistaa toimenpiteen luvanvaraisuus kaupungin rakennusvalvontaviranomaiselta.
- Ilmalämpöpumppukojeita ei suositella sijoitettavaksi kadun tai muun julkisen alueen puoleiseen julkisivuun. Jos tätä ei voida noudattaa, laite on suositeltavaa koteloida julkisivuun sopivalla kehikolla.
- Vesikatolle tulevat laitteet esim. pienet tuuliturbiinit asennetaan siten, että vesikaton yleisilme säilyy harmonisena huomioiden sekä lähi- että kaukonäkymät.

c) Muilla alueilla

- Aurinkopaneelit sijoitetaan rakennukseen integroituina, ensisijaisesti vesikatolle. Harjakatolla paneelit asennetaan lappeen myötäisinä, lähelle harjaa. Tasakatolle siten, etteivät paneelit näy räystäslinjassa (tai riko räystäslinjaa) tai muutoin sijoitu näkyvästi esim. kaukonäkymässä. Jos ilmansuunta ei sovellu edellä mainittuun, paneelit sijoitetaan julkisivun/päädyn yläosaan (tai esim. valeikkunaratkaisuna), paikka valitaan siten, että räystäät eivät varjosta paneelia auringon ollessa korkeimmillaan.

Muuta huomioitavaa:

- Paneeleista ei saa aiheutua häikäisyä ympäristöön.
- Paneelien tulee sopia rakennuksen arkkitehtuuriin, paneelit eivät saa hallita kokonaisuutta, eivätkä muodostaa uutta aihetta.
- Ilmalämpöpumppukojeita ei suositella sijoitettavaksi kadun tai muun julkisen alueen puoleiseen julkisivuun. Jos tätä ei voida noudattaa, laite on mahdollista koteloida julkisivuun sopivalla kehikolla.
- Vesikatolle tulevat laitteet esim. pienet tuuliturbiinit asennetaan siten, että vesikaton yleisilme säilyy harmonisena.

3. LUONNON MONIMUOTOISUDEN VARJELEMINEN

Kansallinen pölyttjästrategia

Kasvillisuuden valinnassa ja puutarhojen ja viherympäristön hoidossa tulee ottaa huomioon luonnon monimuotoisuus ja kansallisen pölyttjästrategian mukaiset tavoitteet. Puutarhan hoidossa tulisi strategian mukaisesti käyttää kasvinsuojeluaineille ja biosideille vaihtoehtoisia menetelmiä ja valmisteita.

Lintuystävällinen rakentamistapa

Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja rakentamisen sopeuttamiseksi lähelle viherympäristöjä on rakentamisessa hyvä noudattaa lintuystävällistä rakentamistapaa. Toimenpiteet on helpointa ottaa huomioon jo uudisrakennuksen suunnitteluvaiheessa.

- 1) Lintujen törmäminen ikkunoihin, lasipintoihin, lasikaiteisiin sekä metalli- ja muihin vastaaviin pintoihin ehkäistään välttämällä heijastusten syntymistä, suurien lasipintojen muodostumista sekä rakenneteknisiin keinoin. Lasimateriaali on mahdollista valita myös vähemmän heijastavaksi (lintuturvallinen lasi), peililasin käyttöä on hyvä välttää. Lasin läpinäkyvyyttä voidaan vähentää (himmennetty lasi, lasitiili) ja lasielementtien esim. lasikaiteiden hahmottamista voidaan helpottaa esim. pintakuviointilla. Myös varjostavat rakennusosat mm. pitkät räystäät ja aurinkosuojat toimivat suojana.
- 2) Viherympäristön lähellä uudisrakennuksen pohjaratkaisua suunniteltaessa on hyvä välttää visuaalisten lentokäytävien muodostuminen rakennuksessa kohdakkain olevien ikkuna- tai oviaukkojen kautta.
- 3) Lintujen törmäminen rakennuksiin ehkäistään myös välttämällä turhaa valaistusta ja käyttämällä kuvullisia valaisimia ja alaspäin suuntautuvia valokeiloja ulkovalaistuksessa.

Lisätietoa:

Kansallinen pölyttjästrategia ja toimenpidesuunnitelma Ympäristöministeriö 2022:9 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi>)

Tutkimus lintujen törmämisistä rakennuksiin: http://otop.org.pl/uploads/media/bird-friendly_building_engl.pdf

4. TAVOITTEENA KESTÄVÄ JA ILMASTOKESTÄVÄ RAKENTAMINEN SEKÄ UUDIS- ETTÄ KORJAUSRAKENTAMISESSA

Kestävä rakentaminen koostuu neljästä osa-alueesta:

- Ekologinen kestävyys (Materiaalien, energian ja veden säästö, ympäristöystävällisyys)
- taloudellinen kestävyys (rakennusten elinkaari, ekotehokkuus, korjausmahdollisuudet, helppo kunnossapito, kierrätettävyys)
- sosiaalinen kestävyys (rakennuksen terveellisyys, viihtyisyys, muunneltavuus)
- kulttuurinen kestävyys (kulttuuriympäristön vaaliminen, perinteisten rakentamistapojen ylläpitäminen)

Rakennusten käyttövaiheella on merkittävin osuus rakentamisen energiankulutusta ja ympäristövaikutuksia tarkastellessa – rakentamisvaiheen valinnat, suunnittelu ja toteutuksen laatu ratkaisevat, kuinka pitkä ja millainen käyttövaiheesta muodostuu. (Lähteenä: ymparistoosaava.fi)

Ilmastokestävässä rakentamisessa otetaan huomioon ilmastomuutosta hillitsevät toimet ja ilmastomuutokseen sopeutuminen:

Hillintä: Energia- ja materiaalitehokas rakentaminen:

- **Materiaalitehokkuus:** Rakennusmateriaalien ja rakenteiden pitkäikäisyys, kestävyys ja terveellisyys, rakenteiden korjattavuus, rakennusmateriaalien kierrätettävyys.
- **Energialähde, energiatehokkuus:** energialähteen valinta uusiutuvaksi energianlähteeksi. Energiankulutuksen ja siitä aiheutuvien päästöjen pienentäminen.
- **Rakentamisen vähähiilisyys:** Rakennusmateriaalien valinta. Vähemmän lämpöä imevät materiaalit (lämpösaareke-ilmaston hillitseminen).
- **Rakenne- ja ilmanvaihtoratkaisut:** Passiivi-, nollaenergia- ja plusenergiatalo (Vaikutus etenkin rakennuksen käytön aikaiseen energian kuluutukseen). Lämpövuotojen vähentäminen.
- **Rakentamisen laatu:** Kosteus- ja homeongelmien ehkäisy huolellisella suunnittelulla ja rakentamisella. Rakenne ja yksityiskohdat.
- Lämpimien ja kylmien **ilmansuuntien** huomioon ottaminen rakennuksen sijoittamisessa tontilla ja suhteessa lähiympäristöön ja maastoon, huonetilojen sijoittamisessa itse rakennuksessa, jolloin lämmityksen tarvetta on mahdollista madaltaa.

Sopeutuminen: Uudis- ja korjausrakentamisessa, ulkotilojen suunnittelussa ja viherympäristön hoidossa tulee ottaa huomioon sään ääri-ilmiöt, mm. kuumuus, tuulisuus, kuivuus, rankkasateet (vesisade, lumisade) ja sulamisen ja jäätyksen vaihtelu.

Tuulisuus:

- a) voidaan ottaa huomioon välttämällä liiallisten laajojen avoimien aukoiden tai tuulikäytävien muodostamista (mm. rakennusten sijoittelutapa, suojaavat istutukset ja aidat).
- b) Puusto ja pensasaidat hillitsevät tuulisuutta.

Rankkasateet:

- a) Sade- ja kosteusrasitus: Suojautuminen saderasitukselta, viistosateelta, rakenteiden hyvät kuivumismahdollisuudet, tuulettavuus. Otetaan esim. huomioon: rakennuksen räystäsrakenteilla ja suojakatoksilla ja huolehtimalla sadevesien johtamisesta katoilta.
- b) Sadevesien johtaminen tonttimaalla; Huomioidaan tonttimaan maaperäolosuhteet, vältetään laajoja päällystettyjä alueita, suositaan vettä läpäiseviä materiaaleja. Sadeveden imeyttäminen, keräys ja sadeveden viivästyttäminen tontilla maaperän laadun mukaan. Hulevesien hallintaan kiinnitetään huomioita kiinteistökohtaisesti. Niillä rinne- ja ranta-alueilla, joissa maaperä on hiekkaa/harjusoraa, tulee huolehtia, että tonttimaalla, etenkin rinnekohdissa kasvatetaan riittävästi puustoa. Puuston juurakko sitoo ja tukevoittaa maaperää ja ehkäisee osaltaan runsaista sateista mahdollisesti aiheutuvaa eroosiota ja maan sortumisvaaraa. Harjualueella suositellaan maaperän tarkempaa tutkimista rakennusten olosuhteisiin sopivan perustamistavan selville saamiseksi. Kasvillisuus ja puuston lehvästö pidättävät vettä ja haihduttavat sitä.
- c) Rantaviivan lähellä otetaan huomioon alin suositeltava rakentamiskorkeus.
- d) Lumisateet: Lumen aurasmahdollisuudet, auraslumen kasaupaikat Suunnitellaan asemakaavassa katujen ja muiden yleisten alueiden osalta. Tonttikohtaisesti otetaan huomioon tontin käytön suunnittelussa.

Hellejaksot, kuumuus:

- a) Rakennuksen suuntaus, huonetilojen sijoitus ilmansuuntiin nähden. Huoneiston huoneiden keskinäisellä järjestyksellä ja terassi- ja parvekeratkaisuilla vaikutetaan siihen, etteivät huonetilat muodostu liian kuumiksi pitkinä hellejaksoina.
- b) Rakennusta voidaan suojata kesäkuumalla liialliselta auringon paahteelta istuttamalla lehtipuita rakennuksen lähelle lämpimän ilmansuunnan puolelle. Lehtipuut varjostavat kesäaikana ja talviaikana, lehtien pudotua, puusto ei estä tarpeellisen auringon valon pääsemistä rakennukseen.
- c) Rakennuksen ikkunoiden suojaaminen lämpimän ilmansuunnan puolella rakenteellisesti esim. markiisein, ikkunaluukuin tai vastaavin keinoin.

Rakennukset, joissa oleskellaan/työskennellään pitkiä aikoja sisätiloissa (palveluasunnot, asuntolat ja hoitoyksiköt):

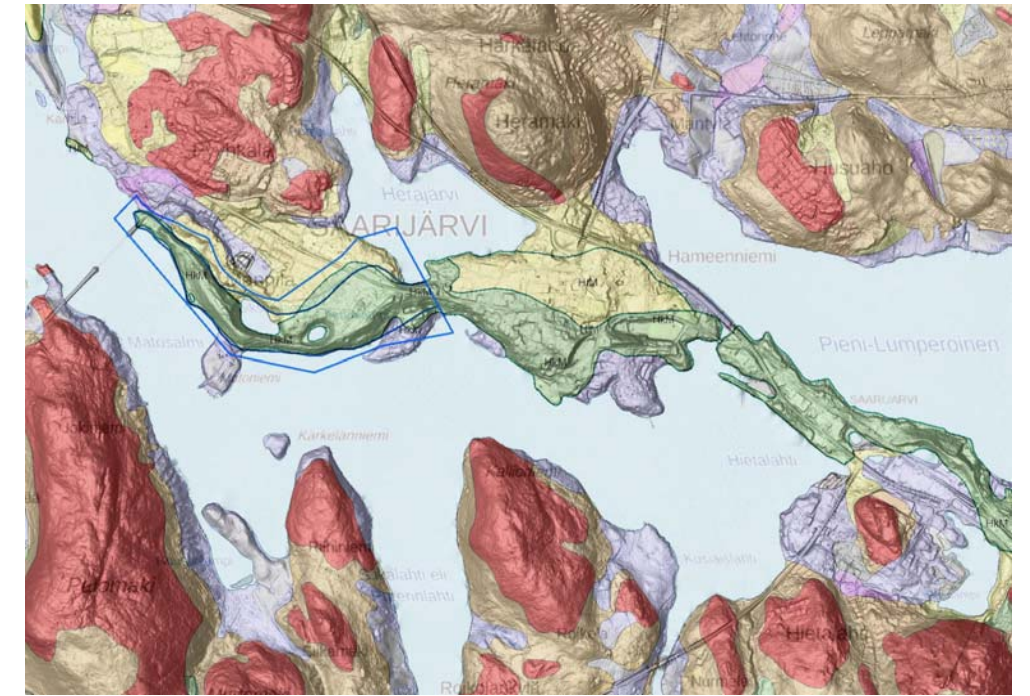
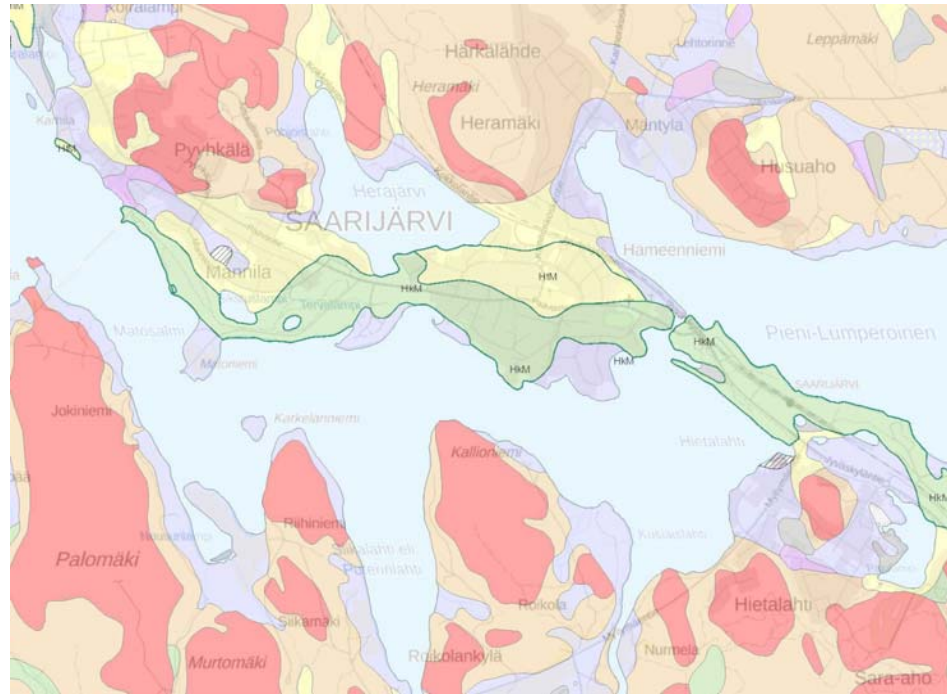
- Tilasuunnittelullisin, rakenteellisin sekä LVI-suunnittelullisin keinoin varaudutaan kesäisiin hellejaksoihin. Julkisivuja voidaan suojata auringon paahteelta rakennuksen sijoittamis- ja suuntaamistavalla, ulkoseinärakennerratkaisulla, ikkunoiden varjostamisella, lehtipuustolla sekä muulla piha-alueen viheristutuksilla.
- Sisäilman viilentämismahdollisuuksista huolehditaan hyvillä tuuletusmahdollisuuksilla ja tarvittaessa koneellisella viilennyksellä huolehtien kuitenkin samalla että viilentämiseen ei käytetä fossiilisia energialähteitä.
- Rakennuksen sijoitus tontilla, piharatkaisut: Sisätiloista tulisi järjestää pääsy sekä aurinkoiseen että varjoiseen ulkotiloihin.

Lisätietoja:

- motiva.fi
- ilmasto-opas.fi
- ilmastotyokalut.fi
- www.ym.fi/rakentamismaaraykset
- www.ym.fi/vahahiilinen -rakentaminen

Lisätietoja ja kirjallisuutta:

- Rakennusinventointitiedot, Keski-Suomen museo, rakennustutkimus. Os. Vapaudenkatu 28, 1.krs. PL 634, 40101 Jyväskylä. Tel. 014-266 4349.
- Rakennusperinteen ystävät ry (www.tuuma.net)
- Saarijärven kulttuuriympäristöohjelma Paavon portilta Palavasalmelle; Saija Silén, Anna Naukkarinen, Mervi Koskinen, Nina Äijälä 2007. (*Ladattavissa esim. osoitteesta: www.docplayer.fi/16154323-Paavon-portilta-palavasalmelle.html*)
- Saarijärven rakennusperinnettä; Eija-Liisa Lahnala, 1990.
- Panu Kaila: Talotohtori, WSOY 1999.
- Panu Kaila: Kesällä töitä teki maalari- perinteinen ulkomaalaus tänään. Moreeni 2012.
- Hyvä tästä vielä tulee, perinnerakennusmestarin parhaat vinkit; Tapani Koiranen, Mari Imppola, Tuire Savolainen, toim. Miinu Mäkelä Pirkanmaan maakuntamuseo 2004. (pdf-muodossa ladattavissa)
- Ikkunakirja, perinteisen puuikkunan kunnostaminen; Juulia Mikkola, Netta Böök. Moreeni 2011. (pdf-muodossa ladattavissa).
- Risto Vuolle-Apiala; Perinnemaalit. Rakennusalan kustantajat RAK, 2012.
- Pentti Pietarila; Rakennusten värit ja koristetyylit, 2004.
- Saarijärven historia 1865 – 1985; Heikki Junnila, 1995.

Keskustan läpi itä-länsisuunnassa kulkeva pitkittäisharju on Saarijärven keskusta-alueen selkäranka. Vanha Jyväskylä – Kokkola –maantie, joka esiintyy jo 1700-luvun lopun kartoissa, seuraili alun perin pitkittäisharjua, keskustan kohdalla tämä vanha tieyhteys on Paavontie, valtatie rakennettiin oikeisten keskustan itäpuolelle 1950-luvulla.

Supra-akvaattiset, eli veden koskemattomat alueet (ruskea) ovat alueen korkeimpia paikkoja, selännealueita, ne muodostavat keskusta-alueelle taustan ja laajemman maisematilan.

Kallioiset ja moreenipohjaiset mäet nousevat maisemassa keskusta-aluetta korkeammalle.

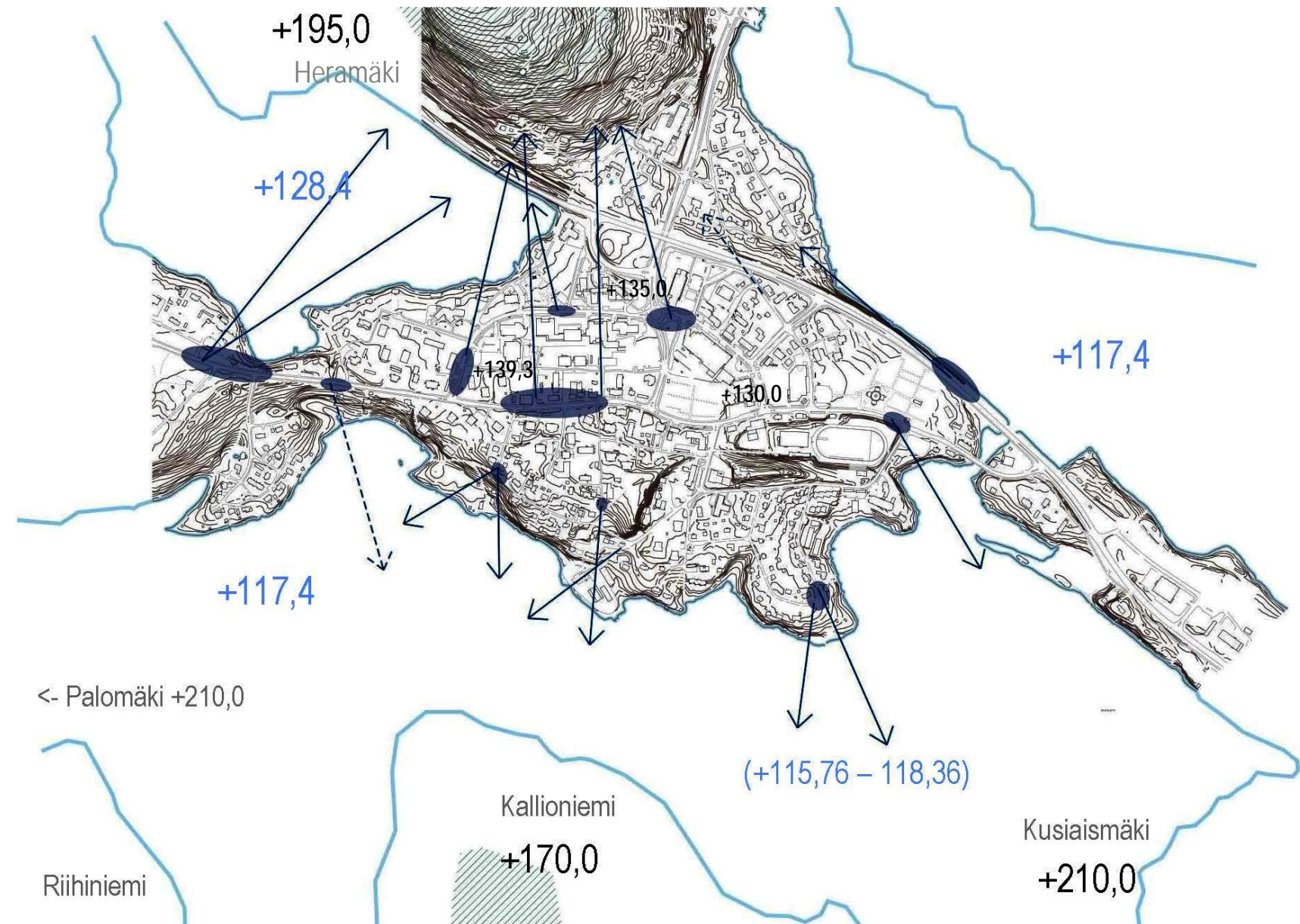
Keskustan tilallisuutta ja identiteettiä määrittävät maisemarakenteen peruselementit itä – länsisuuntainen pitkittäisharju (keskustan selkäranka), vesistöt sekä laajemmassa maisemassa metsäiset selännealueet, joiden korkeimmat lakialueet ovat olleet veden koskemattomia. Nämä metsäiset lakialueet muodostavat taustan keskustan rakennetulle ympäristölle. Korkeista selännealueista Herämäki sijaitsee lähinnä keskustaa, ja siksi sen ja ydinkeskustan suhde on välitön ja suhteellisen voimakas.

Keskusta sijaitsee kolmen järven: Herajärven, Saarijärven ja Pieni-Lumperoisen välissä. Nämä järvet muodostavat ydinkeskustalle luontaiset rajat. Herajärven vedenpinta on noin 11 metriä ylempänä kuin Saarijärven ja Pieni-Lumperoisen. Herajärven vedenpinta on lähellä keskusta-alueen maankorkoja. Näin Herajärvi tulee ikään kuin lähemmäksi ja osaksi keskustarakennetta, samalla kun Saarijärven rannat keskustan eteläpuolella pitkittäisharjun rantoina ovat dramaattisemmat suurine korkeuseroineen ja laajoine vesistö näkymineen. Yhteys keskustan pohjoispuolella olevaan Pieni-Lumperoiseen on jäänyt sivuosaan sen jälkeen kun rautatie ja valtatie 1950-luvulla rakennettiin ydinkeskustan ja rannan väliin.

TAVOITTEET:

- Näkymäyhteyksiä julkisilta alueilta rakennetun ympäristön sisältä kohden taustana toimivia maiseman lakialueita pyritään tietoisesti vaalimaan ja huomioimaan mm. rakennetun ja rakentamattoman alueen suunnittelussa, rakennusten sijoittamisessa ja korkeudessa, sekä viherympäristön hoidossa. Näkymäyhteyksien säilyminen ydinkeskustan sisältä taustaan luo tilallisuutta ja paikallista omailemaisuuksia. Jos näkymät suljetaan, ydinkeskustan tilallisuus heikkenee (ahtauden tuntu).
- Vesistöyhteyksiä (toiminnallisia sekä myös pelkästään visuaalisia) pyritään kehittämään.

Kuvassa näkymäyhteydet ja ne kohdat katuverkostossa, joista näkymiä avautuu keskustan taustana toimiviin korkeisiin selännealueisiin.

Läntinen portti "Luontoportti" - "Taiteen portti". Pitkittäisharjulle saapuminen, mäntypuusto ja harjumetsä luontaista, vesistönäkymät, Saarijärven museo.

Keskustan portti "Kaupungin portti". Päälähestymissuunta, kaupungintalo, tihea kerrostalorakentaminen, liikekeskusta.

Itäinen portti "Identiteettiportti". Palavasalmi ja kirkkoympäristö, historia, käden taidot, urheilukenttä.

LÄNTINEN PORTTI: LUONTOPORTTI- TAITEEN PORTTI

Lähestyttäessä lännestä Paavontietä pitkin keskustaan saapumisen porttikohda sijoittuu pitkittäisharjun alkuun, kohtaan, jossa harjujakso kääntyy Mannilaan päin. Tietä reunustaa harjualueen ominainen mäntymetsä, katutila on väljä ja tieltä avautuu näkymiä vesistöön. Saarijärven museorakennus veistospihoineen jää vasemmalle ja oikealle puolen Paavontietä jää tsasouna, molemmat rakennukset ovat maakunnallisesti arvokkaita.

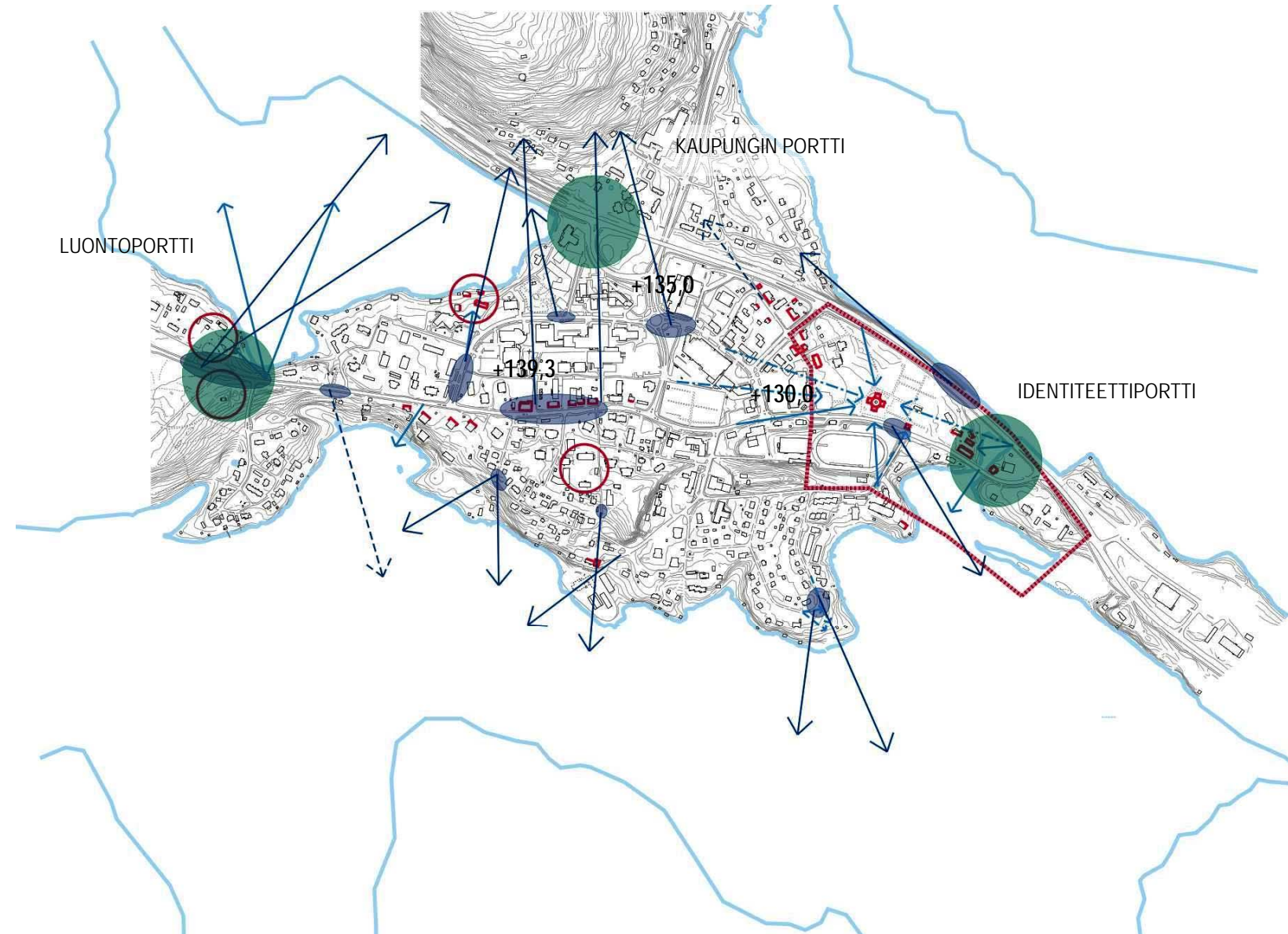
ITÄINEN PORTTI: IDENTITEETTIPORTTI

Saavuttaessa kaakosta päin valtatieta ja pitkittäisharjua pitkin, Saarijärven keskustaan saapumisesta viestii erityisesti näkymä kirkon ja kellotornin silhuettiin. Kirkon kupolin silhuetti voidaan nähdä paikoitellen jo kaukaa Asemankannakselta saakka, mutta erityisesti ylitettäessä Palavasalmen silta. Tässä kohden näkymät avautuvat kirkon lisäksi Palavasalmeen ja sen äärellä oleviin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin puurakennuksiin, alue on valtakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä. Tästä porttikohdasta alkaa Paavontie. Ennen valtatieen rakentamista tämä lähestymissuunta oli pääasiallinen lähestymissuunta keskustaan saavuttaessa kaakosta päin ja näkymä vanhalta Jyväskylä – Kokkola -maantieltä kohti kirkkoa avautui jo kauempana.

KESKUSTAN PORTTI: KAUPUNGIN PORTTI

Keskustan luoteista lähestymisnäköalaa luonnehtii Herajärven vesistömaisema. Valtatie seuraa Herajärven rantaa ja keskustaan saapumisen pääristeys sijoittuu heti Herajärven lahdelman tuntumaan, taustalla kohoaa Herämäki. Tässä kohden on keskusta-alueen liikenteellinen pääristeys, josta on välitön pääsy ydinkeskustan palveluille sekä rautatien pohjoispuolelle sijoittuvaan keskustan osaan ja edelleen Kannonkosken suuntaan. Porttikohdassa sijaitsee kaupungintalo. Ympäristö on rakennettu 2010-luvulla tiiviiksi ja kaupunkimaiseksi kerrostaloineen.

Kuvassa kaupungin keskustan porttikohdat vihreällä ympyrällä. Punaisella ympyröitynä ovat maakunnallisesti arvokkaat rakennuskohteet. Kirkkoympäristön valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö on rajattu punaisella. Keskustan kiintopisteitä ja kaupunkikuvan kannalta tärkeitä rakennuksia tai niiden osia on vahvistettu punaisella rajauksella.

Mansikkaniemen alue

KEHITYSHISTORIA

Mansikkaniemen asuinalue on ollut alunperin Mansikkaniemen lukkarin virkatalon maata ja niemen alue on ollut viljapeltona. Vuosina 1938-40 laadittiin asemakaavaa varten mittauskartta (U.Närvänen, A.Niemelä), jota täydennettiin v. 1945 (O.V.K. Rautavuori). Ensimmäisen asemakaavan alueelle laati arkkitehti Salme Setälä rakennushallituksesta vuonna 1948. Asemakaavassa alueelle muodostettiin 45 asuintonttia, yleisten rakennusten tontti niemen itäosaan ja sen viereen molemmin puolin puistoa, niemen kaakkoiskärkeen tuli puhdistuslaitoksen tontti. Alueen lounaskulmaan jäi lisäksi entisen sotilastorpan tontti "Tonttila", jossa oli asuinrakennus piharakennuksineen.

Mansikkaniemen asutus edustaa jälleenrakennuskauden kolmatta vaihetta, joka alkoi rauhan palauduttua syksyllä 1944. Jälleenrakentamista ohjasivat pika-asutuslaki (1940) ja maanhankintalaki (1945). Lait määrittivät pientalojen minimi- ja maksimipinta-alat, huoneluvun ja varustetason.

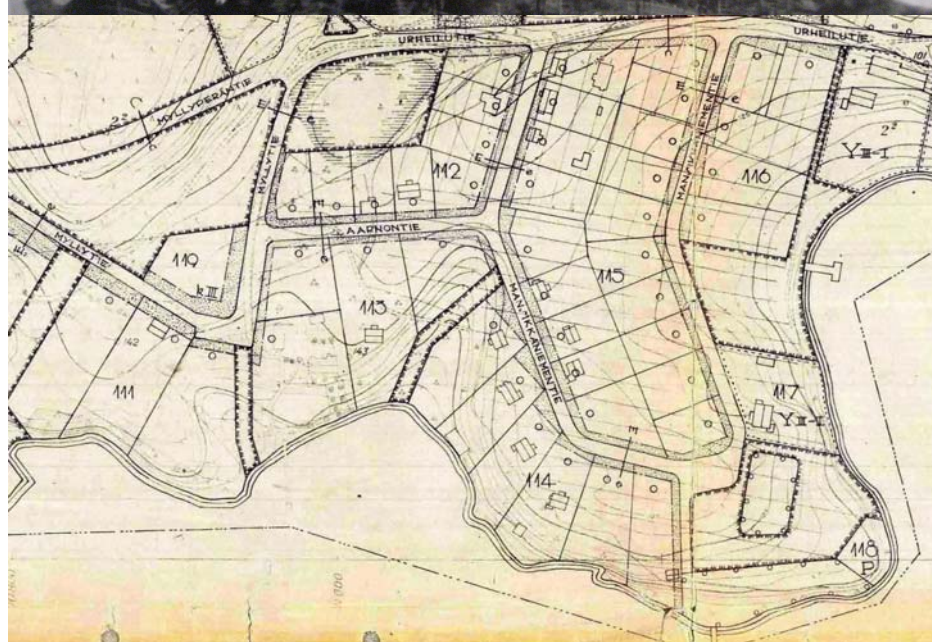
Ensimmäisen asemakaavan määräykset:

- Katupoikkileikkaus: Ajoväylä 3,5 m pientareet molemmilla puolilla ajoväylää leveydeltään 2,25. Yhteisleveys 8 m.
- Asuintonttien kaavamääräys: "Tontti, jolle saa rakentaa vain yhden yksikerroksisen ullakkohuoneellisen enintään kaksiasuntoisen omakotirakennuksen ja yhden yksikerroksisen talousrakennuksen."
- Kadun puoleisessa reunassa "etupuutarha" (nyk. istutettava alueen osa) ja rakennusalan raja.
- virkistysalue niemen kärjessä (kuten nyt) sekä niemen itäpuolella.
- Niemen kaakkoiskärjessä puhdistuslaitoksen tontti (P).

Mansikkaniemen alueesta muodostui pitäjän ensimmäinen, yhtenäisen rakennussuunnitelman mukaan toteutettu kokonaisuus, jonka tontit myytiin vuoteen 1949 mennessä (Junnila 1995). Alueelle rakennettiin jälleenrakennuskauden omakotitaloja 1940-luvun lopussa ja 1950-luvulla. Vuoden 1953 valokuvan mukaan alueelle oli rakennettu jo 17 asuinrakennusta.

Mansikkaniemen alue on maaperältään hiesua, alueen keskiosa on maaston muodoiltaan tasaista, ranta-alueilla maasto laskee vesistöä kohden.

Kuvat: Alla vasemmalla ote v. 1945 lohkomiskartasta. Viereinen ilmakuva vuodelta 1953 (Junnila 1995). Alla oikealla ote keskustan rakennussuunnitelmasta 1958, vahvistettu 1960.

AIKAKERROKSET

1950-luvun loppuun mennessä rakennettu rakennuskanta. Vaalean punaisella sittemmin puretut rakennukset

1970-luvun loppuun mennessä rakennettu rakennuskanta. Vaalean punaisella sittemmin puretut rakennukset

Vuoden 2021 alkuun mennessä rakennettu rakennuskanta.

NYKYTILANNE

Mansikkaniementien ja Aarnontien varren asuinalue koostuu tänä päivänä monen aikakauden rakennuksista, mutta vanhinta ja pääasiallista rakennuskerrostumaa edustavat jälleenrakennuskaudelle tyypilliset asuinrakennukset, jotka muodostavat samalla tavalla sijoitettuna, samalla kerrosluvulla ja samalla kattokaltevuudella varustettuna yhtenäisen ja kaupunkimaisen ilmeen alueelle, katutila on selkeästi rajattu ja jako yksityisen ja julkisen alueen välillä on hyvin hahmotettavissa. 1960-luvun jälkeen rakennetut asuinrakennukset on sijoitettu samalla periaatteella tonteille, mutta asuinrakennukset poikkeavat kerrosluvun ja kattomuodon sekä rakennusmateriaalin suhteen jälleenrakennuskauden asuinrakennuksista, ja asuinrakennusten katutilaa rajaava vaikutus on vähäisempi. Talousrakennus on usein rakennettu päärakennuksen yhteyteen (1970-luvulle ominainen tapa). Alueella on myös rivitaloja Mansikkaniementien ja Urheilutien risteyksen lähellä. Tontit ovat pääasiassa suorakaiteen muotoisia, pinta-alaltaan noin 1200 – 1400 m². Alueen yleisilme on vehreä.

OMINAISPIIRTEET, JÄLLEENRAKENNUSKAUDEN ASUINRAKENNUS

Asuinrakennukset ovat yksikerroksisia ullakollisia (1 u ½) ja harjakattoisia. Asuinrakennukset on sijoitettu tontin kadun puoleiseen osaan harja kadun suuntaisesti ja talousrakennus on sijoitettu tontin sisäosaan siten, että talousrakennus ei yleensä näy katu ympäristössä (Asuinrakennukset rajaavat katutilaa). Asuinrakennusten sisäänkäyntikuistin sijoituksessa esiintyy erilaisia ratkaisuja: kuisti on sijoitettu pihan puolelle tai rakennuksen päätyyn ja osassa asuinrakennuksia sisäänkäynti on sijoitettu kadun puolelle ja sitä on korostettu frontonilla. Tontti on rajattu kadun rajassa ja puistoaluetta vasten leikatulla pensasaidalla.

- SIIJOITUS: Asuinrakennus kadun puoleisessa tontin osassa, harja kadun suuntaisesti. Talousrakennus tontin sisäosassa.
- KERROSLUKU: Asuinrakennus 1 u ½, talousrakennus 1
- KOKO: 1940-50-luvun asuinrakennuksen pohjanpinta-ala on keskimäärin noin 80 m² ja kerrosala sellaisessa rakennuksessa noin 130 k-m². Alueella pienimmät vanhat asuinrakennukset ovat kerrosalaltaan noin 85 k-m², pohjan pinta-ala 50 m². Suurimman asuinrakennuksen pohjanpinta-ala on 166 m² (K116, T10)
- KATTOMUOTO: Harjakatto
- KATTOKALTEVUUS: 1: 1,5
- JULKISIVUMATERIAALIT: Puu: peiterimalaudoitus tai vaakasuuntainen julkisivupaneeli. Osalla asuinrakennuksista julkisivut on rapattu (runko kuitenkin puuta).
- VÄRIT: Keski-Suomen museon mukaan rakennusten väriyty perustui alun perin keltaiseen, valkoiseen ja punaiseen. Tänä päivänä asuinrakennuksen päävärinä on käytetty yleisesti sävyiltään vaaleaa väriä. Alueella esiintyy kellertävää väriä, taitettua valkoista, vaaleaa sammalen vihreää ja vaalean punaruskeaa. Katon värinä on käytetty punaista, vihreää, tumman harmaata, tumman ruskeaa ja mustaa.

OMINAISPIIRTEET, JÄLLEENRAKENNUSKAUDEN JÄLKEEN RAKENNETUT ASUINRAKENNUKSET:

- SIIJOITUS: Asuinrakennus kadun puoleisessa tontin osassa, harja kadun suuntaisesti. Talousrakennus kytketty asuinrakennukseen tai ainoa talousrakennus on rantasauna.
- KERROSLUKU: Asuinrakennus 1 (1970-l.), 1 u ½ (2000-l.)
- KOKO: asuinrakennuksen pohjanpinta-ala vaihtelee 122 - 235 m².
- KATTOMUOTO: Loiva harjakatto, aumakatto, tasakatto
- KATTOKALTEVUUS: Noin 1: 3 ja tasakatto
- JULKISIVUMATERIAALIT: Puu, tiili, rappaus. Puujulkisivuissa käytetty vaakasuuntaista julkisivupaneelia.
- VÄRIT: Puujulkisivuissa käytetty vaaleita pastellivärejä. rappauksena vaaleaa/valkoista. Tiilijulkisivut: Valkoinen kalkkihiekkatiili, keltatiili, tumma poltettu tiili.

RAKENTAMISTAPAOHJEET:

SIIJOITUS: Asuinrakennus sijoitetaan kadun puoleiseen tontin osaan ja talousrakennus tontin sisäosaan. Poikkeuksena korttelit 114 ja 116, jossa talousrakennus voidaan sijoittaa asuinrakennuksen ja kadun väliin huomioiden, että asuinrakennus hahmottuu kadulle päin tontin päärakennuksena. Asuinrakennuksen pääharjansuunta tulee olla kadun suuntainen tai lähellä sitä.

RAKENNUSTEN LUKUMÄÄRÄSUOSITUS: Kullekin AO-tontille voi rakentaa yhden enintään kaksiasuntoisen asuinrakennuksen. Asuinrakennuksen lisäksi tontille saa rakentaa sivuasunnon sekä ympäristöhäiriötä aiheuttamatonta työ- ja toimistotilaa. Sivuasunnon kerrosala voi olla enintään 50 k-m² ja se tulee sijoittaa sisäpihan puolelle. Talousrakennuksia on suositeltavaa rakentaa ainoastaan 1 kpl (rakennelmat tämän lisäksi). Lisäksi kortteleiden 113, 114 ja 116 rantatonteilla saa rakentaa rantasaunan.

KATTOMUOTO: Harjakatto avoräystäin. 1970- ja 1980-luvun rakennusten tästä poikkeava kattomuoto voidaan säilyttää.

KATTOKALTEVUUS: Jälleenrakennuskauden asuinrakennuksilla kattokaltevuus on 1 : 1,5. Matalimmissa asuinrakennuksissa kattokaltevuus voi olla 1:2 – 1:3.

JULKISIVUMATERIAALIT: Laudoitus tai sileä rappaus. Laudoitustavat: Peiterimoitettu pysty laudoitus, pystyponttilaudoitus tai vaakaponttilaudoitus. Huom. ei lomalaudoitusta eikä eri suuntaisia laudoituksia (ns. laudoitusta kenttiin). Julkisivun mittaisia vaakalistoja ei tule käyttää. Tiiliverhous ei ole sallittu uudisrakentamisessa, mutta 1970- 1980-luvuilla rakennettujen rakennusten tiiliverhous voidaan säilyttää.

KATEMATERIAALIT: Pystysaumattu pelti, ohutprofiilinen pelti, huopa (ei palahuopa), tiili ja betonitiili. Ei mielellään tiilikuvioitua peltikatetta.

VÄRIT: Julkisivuissa tulee olla yksi pääväri. Julkisivumaalin tulee olla peittävä, suositeltavia maaleja ovat pellavaöljymaali, petrooliöljymaali ja keittomaali. Sileän rappauspinnan maalin tulee olla hengittävää. Julkisivun päävärin tulee olla sävyiltään vaalea, myös kelta- ja punamullan värit ovat sallittuja tapauskohtaisesti. Nurkka- ja räystäslaudat ja ikkunoiden kehyslaidat: valkoinen tai julkisivun päävärin sama sävy, mutta hieman tummempana. Ikkunat: valkoiset. Talousrakennuksen väri saa olla asuinrakennuksen pääväristä poikkeava. Vesikaton väri: Tiilenpunainen, tumma ruskea, harmaa, (musta).

LAAJENTAMINEN/MUUTOKSET: Jälleenrakennuskauden asuinrakennus: Kattokulma ja kattomuoto tulee säilyttää. Muutostöissä huomioidaan aikakauden rakentamiselle ominaiset piirteet, mm. rakennusmassan ja muodon selkeys. Koristeellisuutta tulee välttää.

TONTIN RAJAAMINEN KADUSTA JA MUUSTA JULKISESTA ALUEESTA: Tontti rajataan katua vasten leikattavalla lehtipensasaidalla. Puistoa vasten tontti rajataan leikattavalla lehti- tai havupensasaidalla. Muilla rajoilla suositetaan ensisijaisesti viheraitaa/pensasistutuksia.

ISTUTUKSET: Tonteilla kasvaa alueen miljööön kannalta arvokasta kasvillisuutta ja puustoa, joka pyritään säilyttämään. Kullakin tontilla tulee kasvaa 1-2 puistolehmusta, lehmukset tulee istuttaa Mansikkaniementien puoleiseen tontin osaan.

Myllyperän asuinalue "Kapsäkkikaupunki"

KEHITYSHISTORIA

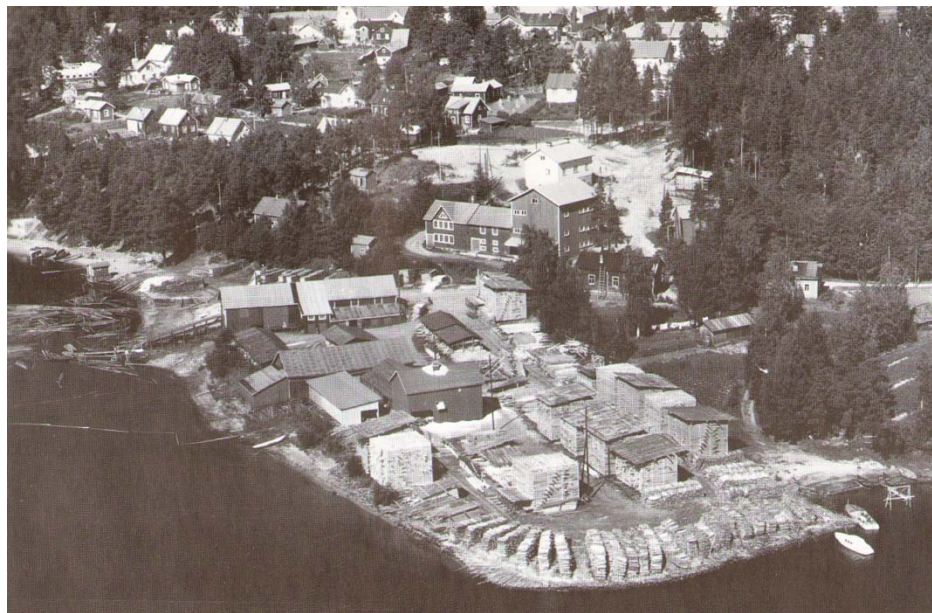
Myllyperän asuinalue sijaitsee keskustan läpi itä-länsisuuntaisesti kulkevan pitkitäisharjun etelälaidalla, harjumaasto laskee Myllyperäntieltä jyrkästi kohti Saarijärven rantaa, korkeuseroa tien ja rannan välillä on jopa noin 17 m. Alue on rakennut vuonna 1878 perustetun kansakoulun lähiympäristöön pienasutusalueeksi 1900-luvun alkupuolella. Rakennukset oli rakennettu vuokramaalle, maa-alueet kuuluivat Mansikkaniemen lukkarin tilaan ja Mannilan tilaan, 1940-luvun lopussa ainoastaan kahdelle alueen taloista oli lohkaistu oma palsta. Myllyperän aluetta voidaan pitää keskustan ensimmäisenä varsinaisena asuinalueena, se oli vapaasti, ilman palstoitussuunnitelmaa rakennettu ja muistuttaa mäkitupalaisaluetta. Alue sijaitsi lähellä Paavontien - Ilolantien risteyksen liike- ja asutustihentymää, johon kirkonkylän liikekeskusta oli alkanut 1930-luvulta lähtien painottua. Paavontien varressa sijaitsi myös työväentalo, sekä kauempana nuorisoseurantalo urheilukenttineen, asuinalueen länsipuolella oli yhteiskoulu. Tiesuhteet Paavontien suunnasta olivat nykyiset Myllyperäntienä sekä Einarintienä tunnetut tiet, tiesuhteys koilliseen kulki harjua pitkin pitäjänmakasiinille, tämä tiesuhteys on myöhemmin hävinnyt.

Nimensä asuinalue on saanut Leuhunkoski Oy:n Ketunniemeen vuonna 1927 perustaman myllyn mukaan. Myllyn lisäksi niemeen rakennettiin myös saha vuonna 1928 ja teollinen toiminta Ketunniemessä jatkui aina 2010-luvulle saakka. Myllyperän asuinaluetta on kutsuttu myös "Kapsäkkikaupungiksi".

Ensimmäisen asemakaavan laatimisen aikaan 1950-60-lukujen taitteessa Myllyperän asuinalue oli jo olemassa ja rakennettu.

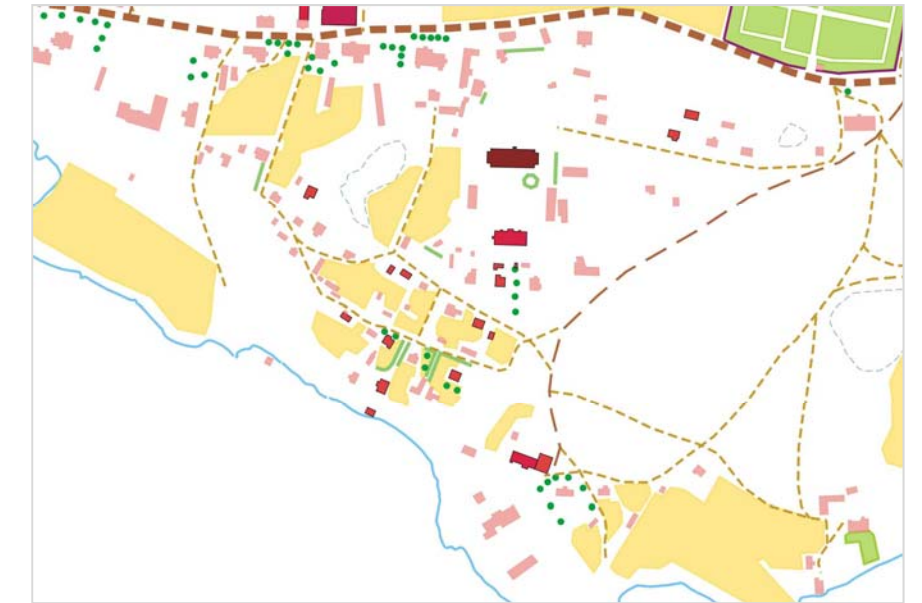
Rakennussuunnitelman pohjalta on toteutettu osa Oskarintietä ja Koulutie eli nykyinen Sahatie, joka on tänä päivänä osaksi kevyen liikenteen katuna.

Maasto-olosuhteet: Asuinalueella maaperä on harjuhiekkää. Maasto laskee kohti Saarijärveä, jonka vedenpinta on noin 11 m alempana kuin keskustan pohjoispuolella olevan Herajärven. Maasto laskee vanhan kansakoulun luota Myllyperäntielle noin 5–7 m verran ja siitä edelleen kohden Saarijärven rantaa, korkeuseroa Myllyperäntien ja rannan välillä on noin 15–17 metriä.

Kuvat: Viereinen ilmakuva vuodelta 1956 (Junnila 1995). Alla oikealla ote keskustan rakennussuunnitelmasta 1958, vahvistettu 1960.

AIKAKERROKSET

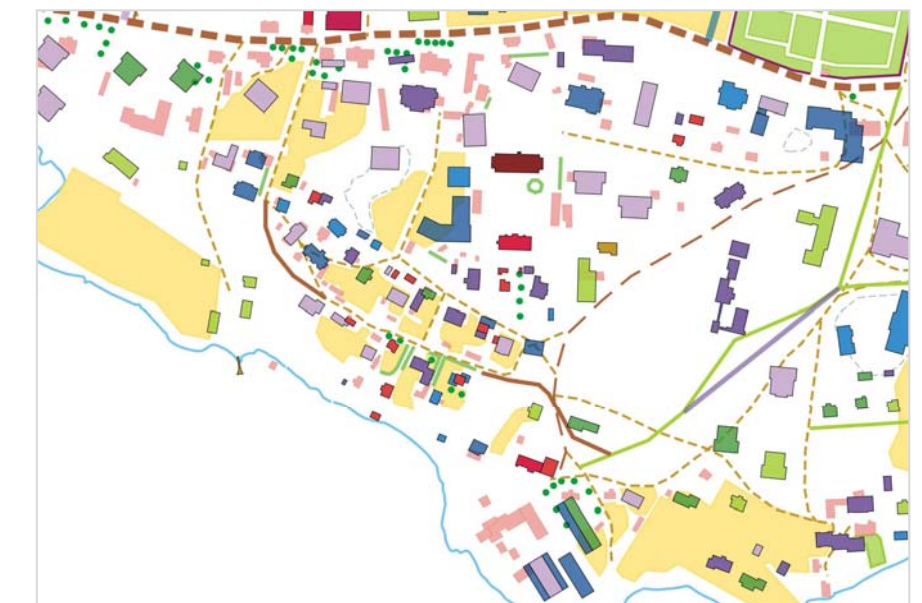

Rakennettu tilanne vuonna 1948. Vaalean punaisella sittemmin puretut rakennukset

1980-luvun loppuun mennessä rakennettu rakennuskanta.

Alla: Rakennettu tilanne vuoden 2021 alussa:

NYKYTILANNE

Alkujaan alueen omakotirakennukset olivat pienikokoisia yhden tai kahden huoneen ja keittiön hirsirunkoisia asuinrakennuksia. Kotirinteen kaksikerroksinen usean asunnon sisältävä rakennus muodostaa tähän poikkeuksen. Alueen alkuperäisiä asuin- ja piharakennuksia on hävinnyt runsaasti, 1970-luvulta lähtien alkuperäisiä asuinrakennuksia on korvattu uusilla tai rakennuksia on laajennettu, samalla asuinrakennusten koko on kasvanut ja muoto ja rakentamistapa muuttunut. Tänä päivänä Myllyperän asuinalue on ajallisesti erityisen kerroksellinen ja rakentamistavaltaan monimuotoinen. Alueen keskeisiä ominaispiirteitä:

- Intiimi kaupunkitila
- kadut kapeita, katulinjat myötäilevät maaston muotoja.
- Monimuotoisuus ja pienimittakaavaisuus.
- Voimakas maaston muoto, harjumaasto laskee jyrkästi etelään päin kohti vesistön rantaa. Näkymiä alempana olevaan vesistömaisemaan päin siivilöityy paikoitellen tonttien rakennusten ja puuston lomasta.
- Alkuperäisissä ullaakollisissa asuinrakennuksissa on jyrkkä kattokulma.
- Myllyperäntien eteläpuolella asuinrakennus on rakennettu kadun lähelle, kadun pohjoispuolella asuinrakennukset on taas sijoitettu kauemmas kadusta, kadun ja asuinrakennuksen välissä on tällöin puutarha. Asuinrakennukset hahmottuvat Myllyperäntien katumiljöössä, talusrakennukset eivät hallitse katukuvaa. Autotallit tai -katokset on toteutettu asuinrakennuksen yhteyteen.
- Vehreys. Harjumaaston mäntypuusto.
- Tontit rajattu etenkin Myllyperäntien pohjoispuolella kadusta pensasaidalla, joisakin kohdissa myös pystyjaokkeisella puuaidalla.

RAKENTAMISTAPAOHJEET:

YLEISET ALUEET:

KADUT: Kadut pyritään säilyttämään kapeina ja tielinjaltaan maaston muotoja myötäilevinä. Jos Myllyperäntie on tarpeen varustaa jalkakäytävällä, jalkakäytävän toteutamisessa on huolehdittava, että katumiljöö pysyy intiiminä. Kadun ja tontin tasoero ratkaistaan kadun pohjoispuolella esim. tukimuurilla, jotta katupenkat eivät levennä katualuetta tarpeettomasti. Katua reunustavat nykyiset pensasistutukset siirretään jalkakäytävän reunaan/tukimuurin yhteyteen. Myllyperäntie on olennainen asuinalueen pienimittakaavaisesta luonteesta ja alkuperästä kertova tie, alueen selkäranka, jonka luonne on tärkeä koko asuinalueen identiteetille.

Kevyen liikenteen väylä Sahatieltä Paavontielle on tärkeä poikittainen yhteys. Väylän julkista luonnetta selkeytetään ja painotetaan. Tien säilyttäminen hiekkapintaisena sopii alueen historialliseen luonteeseen (kansakoulu). Tien vierustalle istutetaan uusia puita ja huolehditaan, että nykyiset puut säilyvät. Tarvittaessa tie erotetaan tonttialueista istutuksin/puuaidalla. Jalankulkijan mittakaavaan sopiva valaistustapa, valaistus koko kevytväylän osuudelle.

LÄHIVIRKISTYSALUEET (VL): Lähivirkistysalueet ovat harjumaastoa. Alueiden metsäinen luonne säilytetään ja puusto säilytetään mäntyvaltaisena.

RAKENTAMISTAPAOHJEET KORTTELIT:

Ohjeet koskevat pääasiassa uudisrakentamista. Korjausrakentaminen: Alueella on rakennuksia monelta eri aikakaudelta, rakennuksen korjauksia ja muutoksia suunniteltaessa huomioidaan kunkin aikakauden rakennustavalle ominaiset piirteet. **VANHIN RAKENNUSKANTA:** Alueella olevia alkuperäisiä 1900-luvun alun asuin- ja piharakennuksia pyritään säilyttämään ja korjaus- ja muutostyöt tehdään rakennuksen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla.

YLEISESTI: Rakentamisessa otetaan huomioon naapuritonttien rakentaminen. Rakennus sovitetaan rakennuspaikan olosuhteisiin, maaston liiallista muokkausta ja pengerrystä tulee välttää. Harjuaalue on maaperältään hiekkaa, ennen uudisrakennuksen suunnittelua suositellaan maaperätutkimuksen tekoa. Kullakin tontilla tulee kasvaa puita. Rantatonteilla harjuluonnolle ominainen mäntypuusto säilytetään ja rantaan laskeva rinne säilytetään puita kasvavana. Tontit rajataan katua vasten ensisijaisesti pensasaidalla.

SIIJOITUS: KORTTELI 109: Asuinrakennus sijoitetaan kadun puoleiseen tontin osaan, harja kadun myötäisesti. Asuinrakennus tulee hahmottua kadun suunnasta katsottuna tontin päärakennukseksi. Auton säilytyspaikka on suositeltavaa sijoittaa asuinrakennuksen yhteyteen esim. katoksena. Talusrakennus sijoitetaan tontin sisäosaan. Rantasauna on mahdollista toteuttaa myös rinteeseen sovitettuna.

SIIJOITUS: KORTTELI 124: Myllyperäntien varrella asuinrakennus sijoitetaan irti kadun reunasta, tontin sisäosiin ja piha-alue järjestetään kadun ja asuinrakennuksen väliin. Asuinrakennus tulee hahmottua kadun suunnasta katsottuna tontin päärakennukseksi. Suuntaus: Harja kadun suuntaisesti tai koh-tisuoraan katua vasten. Auton säilytyspaikka on suositeltavaa sijoittaa asuinrakennuksen yhteyteen katoksena tai kytkettynä rakennuksen osana.

RAKENNUSTEN LUKUMÄÄRÄ: AO-tonteilla: Yksi asuinrakennus ja 1-2 talusrakennusta (suositus: 1 talusrakennus/tontti). Omarantaisilla tonteilla näiden lisäksi rantasauna (Rakennelmat näiden lisäksi).

JULKISIVUMATERIAALIT: Ensisijainen julkisivumateriaali on puu: Pysty-laudoituus peiterimoitettu, vaakaponttilaudoituus, lomalaudoituus (ei mielellään laudoitusta kenttiin). Myös sileä rappaus ja tiiliverhous on sallittu tapauskohtaisesti. Rantasaunan julkisivumateriaali on puu. Rantasaunoissa ei suositella laajoja lasipintoja.

KATTOMUOTO: Harjakatto päärakennusmassan kattomuotona. Rakennuksen osissa voi käyttää muita kattomuotoja. Kerrosluvulla I ja II kattomuotona myös aumakatto sallittu. Rantasaunan ensisijainen kattomuoto on harjakatto.

KATTOKULMA: (päärakennusmassan kattokulma): Harjakatolla ja kerrosluvulla 10½: 1:1,5 - 1:1. Harjakatolla ja kerrosluvulla I: 1:2 - 1:3.

KATEMATERIAALI: Pystysaumattu pelti, ohutprofiilinen pelti, tiili, betonitiili, huopa (ei palahuopa).

RAKENNUKSEN MUOTO: Asuinalue on hyvin monikerroksinen ja monimuotoinen sekä tilallisesti vaihteleva ja intiimi. Alueella vuorottelevat pienimittakaavaisuus ja toisaalta pitkät ja avarat näkymät vesistöön. Päärakennusmassa suunnitellaan enemmän pystysuuntaa kuin vaakasuuntaa korostavaksi. Päärakennusmassaa voidaan elävöittää kokonaisuuteen sopivilla rakennusosilla, kuten esim.; frontoneilla, katoksilla, ulokeilla, umpi- ja avokuisteilla, parvekkeilla, terasseilla.

JÄTESÄILYTYS: Jätesäiliön paikka sijoitetaan kadulta helposti saavutettavaan paikkaan, mutta näkösuojaan.

YKSITYSKOHDAT: Puun ja rappauksen yhdistäminen, talusrakennus Saarijärven museon luona.

KORTTELI 132 NYKYTILANNE, OMINAISPIIRTEET

Korttelialueella on omakotitalo ja entinen linja-autotalli. Linja-autotalli on harjakattoinen, kookas, rapattu rakennus, se sijaitsee harja Sahatien suuntaisesti. Tontin itä- ja eteläosissa kasvaa harjuluonnolle ominaista mäntypuustoa. Lähiympäristön keskeisiä ominaispiirteitä:

- Korttelialueen luoteispuolella on kulttuurihistoriallisesti arvokkaat entinen kansakoulu ja entinen opettajien asuntola. Pohjois-, itä- ja eteläpuolella on mäntymetsää kasvava Karhumäenpuisto. Pohjoispuolella on IV –kerroksisia kerrostaloja ja länsipuolella Sahatie, kevyen liikenteen väylä ja omakotitalon pihapiiri.
- Harjumaasto laskee etelään ja lounaaseen kohti vesistöä. Tasoeroa tontin pihatasoon (+140,6) ja Saarijärven rannan (noin +119) välillä on noin 21 m. Kaupunkitila on pienimittakaavainen ja vaihteleva, rakennuskanta monikerroksista ja –muotoista, avaruutta ja mielenkiintoa alueelle luovat puuston ja rakennetun ympäristön läpi siivilöityvät pitkät näkymät alarinteeseen kohti vesistöä, mm. Sahatieltä avautuu näkymä etelään järvelle. Rakennetun ympäristön ja luonnonympäristön elementit yhdessä luovat alueelle omaleimaisuutta ja mielenkiintoa.
- Sahatie on kapea katu, kadulta johtaa kevyen liikenteen väylä entisen kansakoulun ohitse Paavontielle. Reitti on tärkeä poikittainen kulkuyhteys Myllyperän alueelta Paavontielle ja edelleen ydinkeskustaan.

RAKENTAMISTAPAOHJE KORTTELI 132: Tämä ohje koskee tilannetta, jossa korttelialueen nykyisiä rakennuksia ei ole mahdollista säilyttää ja tilalle aiotaan rakentaa rivitaloja tai kytkettyjä asuinpientaloja. **YLEISESTI:** Rakentamisessa otetaan huomioon lähiympäristön rakentaminen. Harjualue on maaperältään hiekkaa, ennen uudisrakennuksen suunnittelua suositellaan maaperätutkimuksen tekoa. Rakennukset sovitetaan rakennuspaikan olosuhteisiin, maaston liiallista täyttöä ja pengerrystä tulee välttää ja tontilla kasvavaa luontaista puustoa tulee säilyttää.

KORTTELIALUEEN RAJAUS: Korttelialue rajataan Sahatiestä ja kevyen liikenteen väylästä ensisijaisesti leikattavalla pensasaidalla. Myös puurakenteinen aita tai puuaidan ja pensasistutusten yhdistelmä käy, lisäksi kadun lähistölle tulee jättää puita kasvamaan, erityisesti harjumaastolle ominaisia mäntypuita. Tontti tulee rajata myös puiston puoleisilta laidoilta, esim. pensasistutuksilla tai matalalla puuaidalla tai näiden yhdistelmillä.

VIHERYMPÄRISTÖ, PIHAJÄRJESTELYT: Korttelialueen puustoa säilytetään/ uudistetaan siten, että korttelialue liittyy maisemallisesti etelän ja idän puolella olevaan mäntymetsään. Asuntojen yksityispihojen lisäksi korttelialueelle järjestetään yhteispiha-alue leikkiä ja oleskelua varten. Ajoneuvoliikenteeseen käytettävä alue (paikoitus, autokatokset) sijoitetaan kadun lähelle, muu piha-alue tulisi jättää ajoneuvoliikenteeltä rauhoitetuksi.

KERROSLUVUN KÄYTTÖ: Asuinrakennukset voidaan rakentaa I- tai II-kerroksisina tai siten, että pohjakerros sovitetaan rinteeseen. Talusrakennuksen kerrosluku on I. **RAKENNUKSEN MUOTO:** Rakennusmassat suunnitellaan sopusuhteisiksi ja mittasuhteet enemmän pystysuuntaa kuin vaakasuuntaa korostaviksi ja ryhdikkäiksi, yleisilmeessä modernit ratkaisut ovat toivottavia.

JULKISIVUMATERIAALIT: Puu, pelkka- tai höylähirsi lyhytnurkalla, sileä rappaus. Julkisivulaudoituksessa ei mielellään laudoitusta kenttiin, eikä lomalaudoitusta.

KATTOMUOTO: Harjakatto ja lapekatto. Rakennuksen osissa voi käyttää muita kattomuotoja.

KATTOKULMA: Kattokulmaa valitessa huomiota kiinnitetään rakennuksen mittasuhteisiin. Asuinrakennus: harjakatolla 1:2 -1:1,5. Talusrakennukset (kerrosluku I): Harjakatolla: 1:1,5, 1:2 - 1:3, lapekatto voi olla loivempi.

KATEMATERIAALI: Tiili, huopa, pystysaumattu pelti. (Ei palahuopaa, eikä mielellään jäljiteltäviä materiaaleja). Talusrakennuksessa näiden lisäksi myös viherkatto.

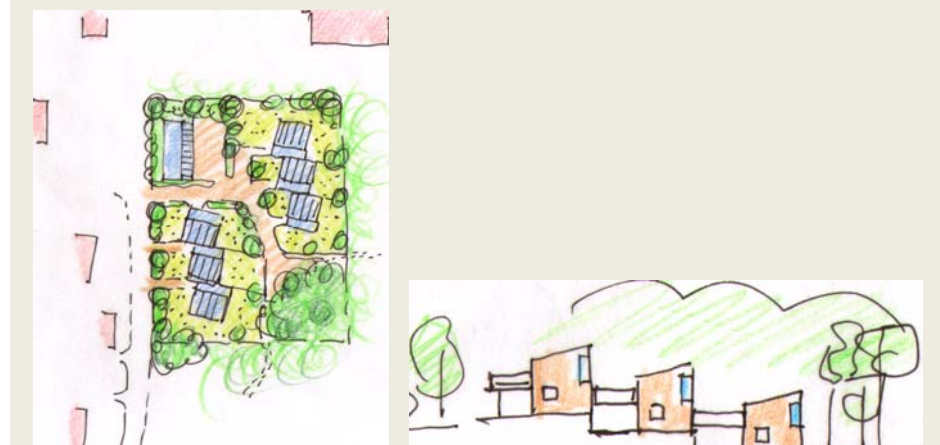
VÄRIT: Metsäiseen maisemaan sopivat, maanläheiset värit. **ULKOVALAISTUS:** Ulkovalaistuksessa suositellaan käytettäväksi kuvullisia valaisimia siten, että valo suuntautuu alaspäin. **JÄTESÄILYTYS:** Jätesäiliöt voidaan sijoittaa muun talusrakennuksen yhteyteen.

RAKENNUSTEN SIIJOITUS - RIVITALOVAIHTOEHTO

Talusrakennukset sijoitetaan pitkittäin Sahatien puoleiseen tontin osaan, harja kadun suuntaisesti/ lape laskien kadulle päin. Autokatos sijoitetaan tontin luoteiskulmaan siten, että ajo autokatokseen johdetaan itäpuolelta (tontin puolelta). Rivitalojen sijoitus (suositus): Lyhyempi rivitalo tontin pohjoisosaan harja itä – länsisuunnassa, ja pidempi rivitalo tontin eteläosaan, se sijoitetaan joko itä- länsisuuntaisesti tai myötäillen rinteeseen suuntaa ja samalla käyttäen samaa suuntausta kuin viereisessä omakotitalossa ja eteläpuolella olevassa myllyrakennuksessa. Rivitalot sovitetaan maaston muotoon, on toivottavaa, että rakennusmassoja porrastetaan. Rivitalojen asuntojen oleskelupiha suunnataan lämpimään ilma-suuntaan. Tontin keskiosaan muodostetaan yhteinen viherpiha-alue.

RAKENNUSTEN SIIJOITUS – TOWN HOUSE –VAIHTOEHTO: Korttelialueen uudisrakentaminen voidaan toteuttaa myös ns. townhouse-tyyppisellä rakentamisperiaatteella. Jokaiselle asunnolle muodostetaan oma sisäänkäynti kadulta suoraan, sisempänä tontilla olevaan rakennukseen sisäpihalta. asuinrakennukset porrastetaan rinteeseen mukaan ja mahdollisuuksien mukaan asunnoista avataan näkymiä etelään päin kohti vesistöä. Autokatos kuten rivitalovaihtoehdossa.

YKSITYSKOHDAT: Julkisivun noston avulla valoa saadaan katon lappeen alle toiseen kerrokseen.

Rinnemaastoon sovittaminen lattiatasoja porrastamalla.

Saarijärven vanha osa (Palavasalmen länsipuolella)

KEHITYSHISTORIA

Saarijärven seurakunta perustettiin vuonna 1628 (vuoteen 1690 asti Palavasalmen seurakunta) ja samana vuonna rakennettiin ensimmäinen kirkko. Ensimmäisen kirkon tilalle rakennettiin 1694 uusi kirkko ja nykyinen kirkko, järjestyksessään kolmas, rakennettiin 1846-49 kirkonrakentaja Jaakko Kuorikosken johdolla. Kirkon suunnitelmat laati A.F.Granstedt, C.L. Engelin johtamassa intendenttikonttorissa. Kellotapuli valmistui 1865, rakentajana Heikki Kuorikoski. Kirkot rakennettiin Palavasalmen rannalle lähelle vesireittejä. Kirkon viereinen hautausmaa on ollut käytössä 1600-luvulta lähtien, sen lisäksi perustettiin vuonna 1866 toinen hautausmaa, ns. Läntinen hautausmaa Paavontien varrelle. 1920-luvulla vanhaa hautausmaata kirkon vieressä laajennettiin. Vuonna 1954 perustettiin uusi hautausmaa keskustan ulkopuolelle Kolkanlahteen.

Palavasalmen rannalle, kirkon lähiympäristöön ja Ilolantien varrelle muotoutui Saarijärven kirkollinen, hallinnollinen ja kaupallinen keskusta, jossa se säilyi aina 1930-luvulle saakka.

1960-LUVULLA

1960-luvulla liikenneyhteydet muuttuivat: rautatie rakennettiin 1954 keskustaa sivuten ja pian sen jälkeen rautatien viereen valtatie ja valtatieltä uusi liittymä keskustaan (nykyisen Toritien kohdilta). Uudet liikenneväylät katkaisivat Ilolantien kiinteistöjen ja kirkon alueen yhteyden Pieni-Lumperoiseen.

Palavasalmen lähelle Sofiankodin viereen rakennettiin asuintalo ja Mansikkaniemeen uusi seurakuntatalo. Osuuskaupan uusi liikerakennus rakennettiin Paavontien varteen, Kauppakadun risteykseen (purettu myöhemmin) ja Kauppakadun varrelle muotoutui uusi liikekeskusta uudenmallisine liikerakennuksineen.

1980-LUVULLA

Liikerakennuksia rakennettiin lisää Kauppakadun varrelle 1970-luvulla ja osuuskaupan myymälää laajennettiin. Liittymäjärjestelyjä valtatielle muutettiin, vanha liittymä nykyisen Toritien kohdalta poistettiin ja uusi liittymä sijoitettiin lännemmäksi. Poikkisuuntaista katu Kauppakadulta, nykyinen Nahkurintie, jatkettiin valtatielle saakka, johon muodostettiin uusi liittymä keskustaan. Nämä liittymät ovat säilyneet nykypäiviin.

Paavontien alkuun Sillankorvan viereen oli valmistunut 1970-luvulla uusi myymälärakennus ja Paavontielle Palavasalmen sillan länsipuolelle uusi puinen asuinrakennus. Ilolantien päätteeseen seurahuoneen viereen oli valmistunut Gummeruksen painotalo.

1990-LUVULTA 2010-LUVULLE

1990-luvulla Kauppakadun liikerakennuksia täydennettiin, 2000-luvulla vanha osuuskaupan liikerakennus purettiin Paavontien ja Kauppakadun kulmauksesta ja uusi S-market ja bensa kylmäjakeluasema rakennettiin Ilolantien ja Paavontien risteykseen.

2010-luvulla Ilolantien ympäristöön on rakennettu kaksi 4-kerroksista kerrostaloa entisen säästöpankin rakennuksen itäpuolelle. Urheilukentän länsipäättyyn on valmistunut jäähalli.

MAASTO-OLOSUHTEET

Pitkittäisharjulla maaperä on hiekkaa. Kirkko sijaitsee vielä harjualueella, mutta Ilolantien varren alue on karkeaa hietaa. Korkotasot: Paavontien ja Ilolantien risteys on noin tasossa +131, siitä Paavontie laskee hiljalleen kohti Palavasalmen siltää, siltä on tasossa +122,4.

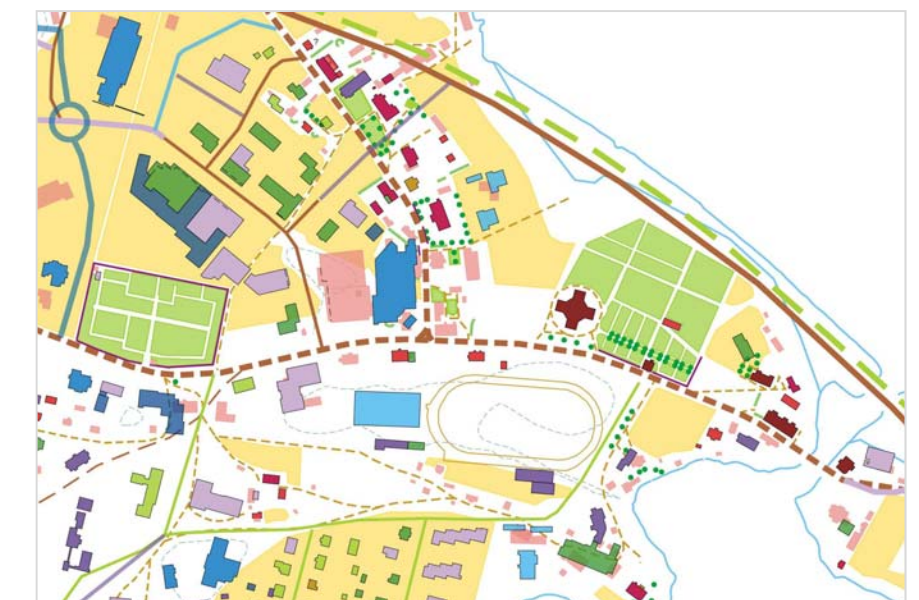
AIKAKERROKSET

Rakennettu tilanne 1930-luvulla. Alueelta sittemmin hävinnyt rakennuskanta kuvattu vaalean punaisella.

Rakennettu tilanne 1960-luvulla.
Alla: Rakennettu tilanne 2010-luvulla.

PAAVONTIEN ALKUPÄÄN RAKENNETTU YMPÄRISTÖ, NYKYTILANNE, OMINAISPIIRTEET

Paavontien alkupään historiallinen miljö on pienimittakaavainen ja tapahtumarikas. Rakennusten keskeisiä ominaispiirteitä:

- **Kerrosluku:** Rakennukset 2-kerroksisia Paavontien eteläpuolella, pohjoispuolella (entinen kunnantupa) 1 ja 1½.
- **Kattomuoto:** Harjakatto. 2-kerroksissa aumakatto. Harja/ rakennuksen suuntaus Paavontien myötäisesti. Avoräystäät.
- **Kattokaltevuus:** 1:2, 1:1,5. Aumakatossa loivempi.
- **Julkisivut:** Puu: vaakaponttilaudoitus tai peiterimalaudoitus.
- **Värit:** Peittomaalaus. Punamulta, keltainen, vaalea harmaa, murrettu sininen. Katto: Punainen, harmaa, tumma ruskea.
- **Katemateriaali:** Tiili, pystysaumattu pelti.
- **Sokkeli:** Betoni, luonnonkivi.
- **Rungon syvyys:** Kadun varren rakennuksissa noin 8,5 – 11 m.
- **Erityispiirteet, yksityiskohdat:**
  - Sisäpiha-alueet, esim. kunnantuvan sisäpiha, joka ulottuu Palavasalmeen saakka. Sisäpiha, autopaikotusalue osallistuvat katutilaan.
  - katu ympäristö tapahtumarikas, ei monotoninen.
  - yhteys vesistöön, näkymiä vesistöön.
  - Rakennusmassat jäsenöityjä, pieniä yksityiskohtia, katoksia, kuisteja ym., jotka luovat kaupunkitilaan intiimiä ja jalankulkijalle mielenkiintoista luonnetta.
  - Vehreys. Värikkyys.
  - Asuinrakennusten sisäänkäynnit suoraan pääkadulta Paavontieltä.
- **Mittasuhteet:**
  - Harmoninen pysty- ja vaakasuunnan yhdistelmä, pystysuuntaa korostettu hieman enemmän.

Erityistä: korttelin 149 LPA -alueen laidalla maastoa pengerretty tonttia 3 päin.

PERIAATE KORTTELIN 149 TONTIN 2 JA PAIKOITUSALUEEN (LPA) LUONTEESTA:

KORTTELIN 149 TONTTI 1 JA 2 RAKENTAMISTAPAOHJEET

SIJOITUS: Asuinpienitalo sijoitetaan Paavontien puoleiseen tontin osaan, kadun suuntaisesti ja siten, että Paavontien puoleinen julkisivulinja noudattaa Kotituvan asuinrakennuksen julkisivulinjaa. On suotavaa, että Paavontien puoleisesta julkisivusta ei muodosteta liian passiivista (Rakennus ei saa "kääntää selkäänsä Paavontielle"). Toinen asuinrakennus voidaan sijoittaa sisemmäksi tontilla ja suunnata rannan myötäisesti, järjestettäessä sisäänkäynnit rakennukseen pohjoispuolelta, oleskelupiha sijoittuu tällöin rannan puolelle. Ranta-alueen hallinta voidaan jakaa tällöin kahdelle talolle, ja rannan lähelle on mahdollista rakentaa puurakenteinen sauna. Autotalli/katos sijoitetaan tontin luoteisrajalle, asemapiirroksessa hahmoteltuun paikkaan, ajoyhteys tontille johdetaan Urheilutieltä autopaikotusalueen kautta. Autokatosta ei saa sijoittaa Paavontien puoleiseen tontin osaan. Maaston korkotasoa tulee suunnitella siten, että pintavedet eivät kulkeudu naapuritontille ja uudisrakentaminen pihalueineen soveltuu olemassa olevan miljöön seuraan.

KERROSLUKU, KORKEUS: Asuinrakennuksia ei suositella toteutettaviksi pelkästään 1-kerroksisina. Toinen kerros voidaan toteuttaa myös matalampana (ullakkomaisena), jos rakennusmassan ympäristöön sovittaminen tämän vaatii. Paavontien varrella Kotituvan viereen tulevan rakennuksen harjakorko ei saa merkittävästi ylittää Kotituvan harjakorkeutta. Saunan ja autotallin kerrosluku on I.

JULKISIVUMATERIAALIT: Julkisivulaudoitus: vaakaponttipanelointi tai pysty laudoitus peiterimoitettuna. Ei laudoitusta kenttiin. Vaakalistat – jos käytetään - perinteisen rakentamistavan mukaisesti; sokkelin rajaon ja kerroslistaksi. Listat mittasuhteiltaan siroina.

KATTOMUOTO: Harjakatto, aumakatto. Avoräystäät.

KATTOKULMA: Harjakatolla suositeltavat kattokulmat 1:2 - 1:1,5. Aumakatolla loivempi.

KATEMATERIAALI: Tiili, pystysaumattu pelti/teräskate, huopakate (ei palahuopaa).

RAKENNUKSEN MUOTO: Rakennus suunnitellaan ryhdikkääksi ja muodoltaan selkeäksi, mittasuhteet enemmän pystysuuntaa kuin vaakasuuntaa korostaviksi, julkisivujen ja vesikatkon ilme harmoniseksi ja tasapainoiseksi. Vesikatolle tulevat hormit ja piiput tulee suunnitella osaksi harmonista kokonaisvaikutelmaa.

RAKENNUKSEN VÄRIT: Rakennuksen julkisivujen päävärinä käytetään yhtä väriä (eri kerroksia ei tule erottaa värillä). Julkisivut peittomaalataan, väri valitaan läheisiin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin rakennuksiin sopivaksi. Autokatoksen värin ei tarvitse olla sama kuin asuinrakennuksissa (väistyvä rakennus). Katon värit: tumma harmaa, tiilen punainen, musta.

JÄTESÄILYTYS: Jätesäilytys ensisijaisesti autokatoksen/tallin yhteyteen.

Rakennusmassan selkeys ja samalla rakennusaiheiden rikkaus on ominaista Ilolantien varren vanhalle rakennuskannalle.

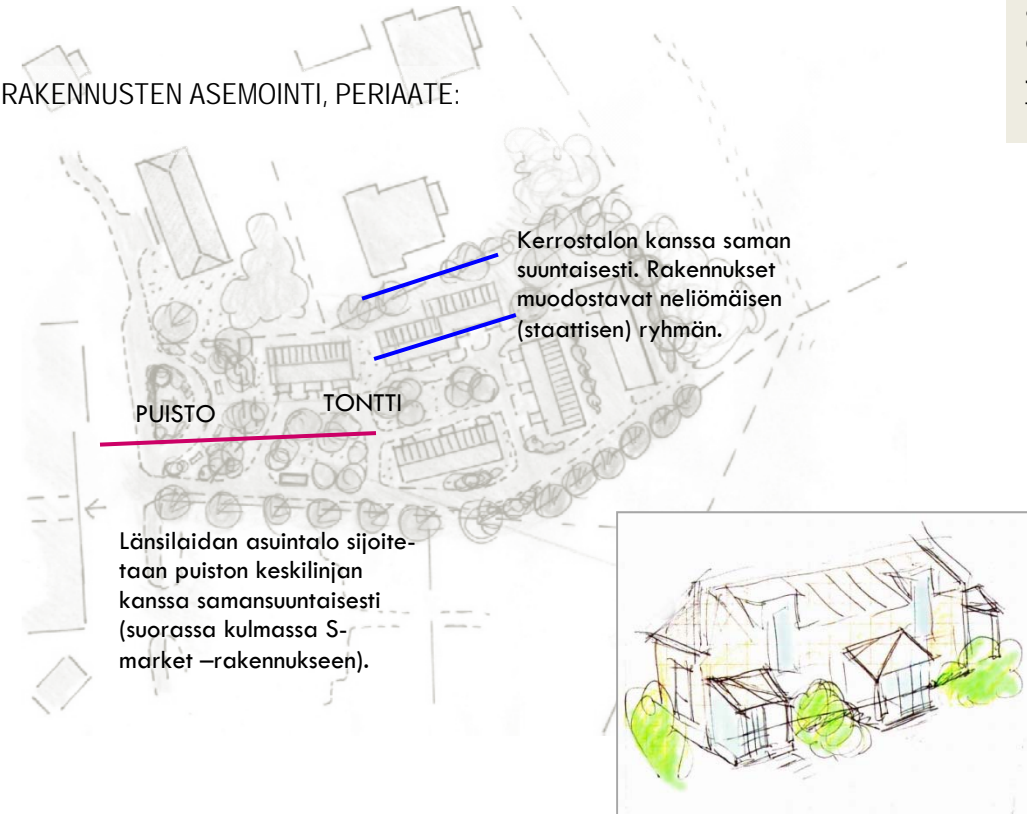
ILOLANTIE YMPÄRISTÖ, NYKYTILANNE, OMINAISPIIRTEET

Saarijärven historiallinen keskusta kehittyi varhain Ilolantien ja Palavasalmen ympäristöön. Liiketoiminnan keskus siirtyi 1930-luvulla Paavontielle työväentalon lähelle, jonka jälkeen 1960-luvulla valtatie ja rautatie rakentamisen jälkeen liiketoimintojen keskiö painottui Kauppakadulle, uusiin liikerakennuksiin. Ilolantien ja Paavontien kulkumauksen vanha rakennuskanta on hävinnyt 2000-luvulle tultaessa. Tänä päivänä Ilolantie on jäänyt toiminnallisesti ja rakenteellisesti keskustan ”takapihaksi”, kehitystä on voimistanut 2000-luvulla rakennettu S-marketin laaja myymälärakennus, jonka takasivu ja huoltoalue suuntautuvat Ilolantielle. Ilolantiella on aktiivisesti toiminnassa oleva Sähkö-Vertanen, mutta osassa rakennuksista toiminnot ovat hiipuneet. Alue on kirkon lähiympäristöä, vanha rakennuskanta luo katutilan tapahtumarikkaaksi ja mitataakavaltaan jalankulkijaystävälliseksi.

Rakennusten keskeisiä ominaispiirteitä:

- **Kerrosluvu:** Kerrosluvu kadun varrella yleensä 2, 2+ullakkokerros, Iolan päärakennus 1 + ullakkokerros. Kauempana kadusta olevat kerrostalot IV.
- **Kattomuotoja:** Harjakatto, päädyistä aumattu harjakatto (säätöpankki). Harja Ilolantien suuntaisesti, muutamissa rakennuksissa myös pääty Ilolantielle. Kattokulma vaihtelee. Loiva aumakatto Gummeruksen talossa.
- **Julkisivut:** Puu: vaakaponttilaudoitus, pystylaudoitus, peiterimalaudoitus. Gummeruksen talo betoni+puu. S-market: pelti, keltatiili.
- **Värit:** vaaleahkot päävärit, sävy lämmin. Keltamulta, keltaisen sävyt suosittuja. Katto: tumma ruskea, punainen. (S-market harmaa+keltatiili).
- **Katemateriaali:** Tiili, aaltopelti, pystysaumattu pelti.
- **Sokkelikorko:** Sokkelikorko selvästi katutasoa ylempänä, vanhoissa liiketiloissa sisäänkäyntiportakot suoraan kadulta.
- **Yksityiskohdat:**
  - Liiketilat katutasokerroksessa suurine näyteikkunoineen. Sisäänkäynnit järjestetty suoraan kadulta, portaitot olennaista. Joissakin rakennuksissa liiketiloja on korostettu kapealla katosaiheella.
  - Rikkaat yksityiskohdat; portaitot, portaiden kaiteet, sisäänkäyntien ulko-ovet, pienet katokset jne.
  - Kadun puoleisen julkisivun edustavuus, julkinen luonne. Yksityiset tilat, parvekkeet yms suuntautuvat sisäpihalle.
  - Säästöpankin talon ja Iolan päärakennuksen etupiha, myös Wahlmannin asuinliikerakennuksen edustalla etupiha.--> katutilan laajuus vaihtelee – ei monotoninen.
- Maantasokerros on toiminnallisesti vuorovaikutuksessa katutason kanssa.

RAKENNUSTEN ASEMOINTI, PERIAATE:

KORTTELIN 148 TONTIN 7 RAKENTAMISTAPAOHJE RIVITALO-VAIHTOEHDOLLE A JA B :

SIJOITUS: Vaihtoehdossa A rivitalot asemoidaan puukaupunkimaisesti ja umpikorttelimaiseksi kokonaisuudeksi, sisäänkäynnit järjestetään sisäpihan puolelta, sisäpihasta muodostetaan vireä ja puistomainen.. Autokatos sijoitetaan tontin valtatie puoleiseen osaan melusuojaksi ja tontti reunustetaan valtatie suuntaan tiheällä pensasaidalla sekä puustutuksilla. Vaihtoehdossa B rivitalot asemoidaan siten, että kullekin asunnolle järjestyy oma puutarha-alue lämpimän ilmansuunnan puolelle. Tontin sisäiset kulkutiet ja niiden varsille sijoitetut leikkialueet muodostavat asuinryhmälle oman puolijulkisen alueen.

KERROSLUKU: Asuinrivitaloihin suositellaan huoneistoja, jotka ovat 2-kerroksisia. Myös 1 + matalampi tai vajaa toinen kerros (ullakkomainen) tulee kysymykseen, kuitenkin siten, että tontin kaikki asuinrakennukset rakennetaan samalla kerrosluvulla.

JULKISIVUMATERIAALIT: Puu ensisijainen (sileä rappaus, slammaus). Julkisivulaudoitus: vaakaponttipanelointi tai peiterimalaudoitus. Ei laudoitusta kenttiin. Vaakalistat – jos käytetään - perinteisen rakentamistavan mukaisesti; sokkelin rajaan ja kerroslistaksi. Listat siroina. Autokatoksessa: puu, sileä rappaus ja slammattu tiili.

KATTOMUOTO: harjakatto, taitteinen katto. Autokatoksessa harjakatto, lapekatto. **KATTOKULMA:** Kattokulma valitaan rakennuksen arkkitehtuuriin sopivaksi. Harjakatolla 1:2 - 1:1,5. Autokatoksen lapekatossa voi käyttää loivaa kattokulmaa.

KATEMATERIAALI: Tiili, pystysaumattu pelti/teräskate, huopakate. (Ei sallittu: palahuopa, tiilijäljitelty peltikate). Autokatoksessa voi olla myös viherkatto.

RAKENNUKSEN MUOTO: Moderni ilme. Asuinrivitalot suunnitellaan ryhdikkäiksi, mittasuhteet hieman enemmän pystysuuntaa kuin vaakasuntaa korostaviksi, julkisivujen ja katon ilme harmoniseksi ja tasapainoiseksi. Autokatos rakennetaan mahdollisimman matalana, lapekaton tulee laskea valtatielle päin.

RAKENNUKSEN VÄRIT: Rakennuksen julkisivuissa tulee käyttää yhtä pääväriä ja lisäksi vähintään yhtä tehosteväriä. Päävärit valitaan lähiympäristön rakennuskantaan sopiviksi ja siten, että väryt ei kilpaile kirkon päävärien kanssa, eikä vie voimaa kirkon väreiltä. Puujulkisivut peittomaalataan. Autokatos: Taitettu valkoinen, vaalea ja neutraali värisävy. Katon värit asuinrakennus: tumma harmaa, musta, tiilen punainen, tumma ruskea. Autokatos: musta, tumman harmaa.

YKSITYISKOHDAT: Sisäänkäynteihin suositellaan lasikuisteja, terasseja tms. asuinpihaa elävöittäviä rakennusosia, myös esim. julkisivun nostot (frontonit) ovat suositeltavia.

JÄTESÄILYTYS: Jätesäiliötä varten puurakenteinen pieni jätekatos, sijoitetaan tontin kadun puoleiseen osaan. Vaihtoehtoisesti autokatoksen yhteyteen.

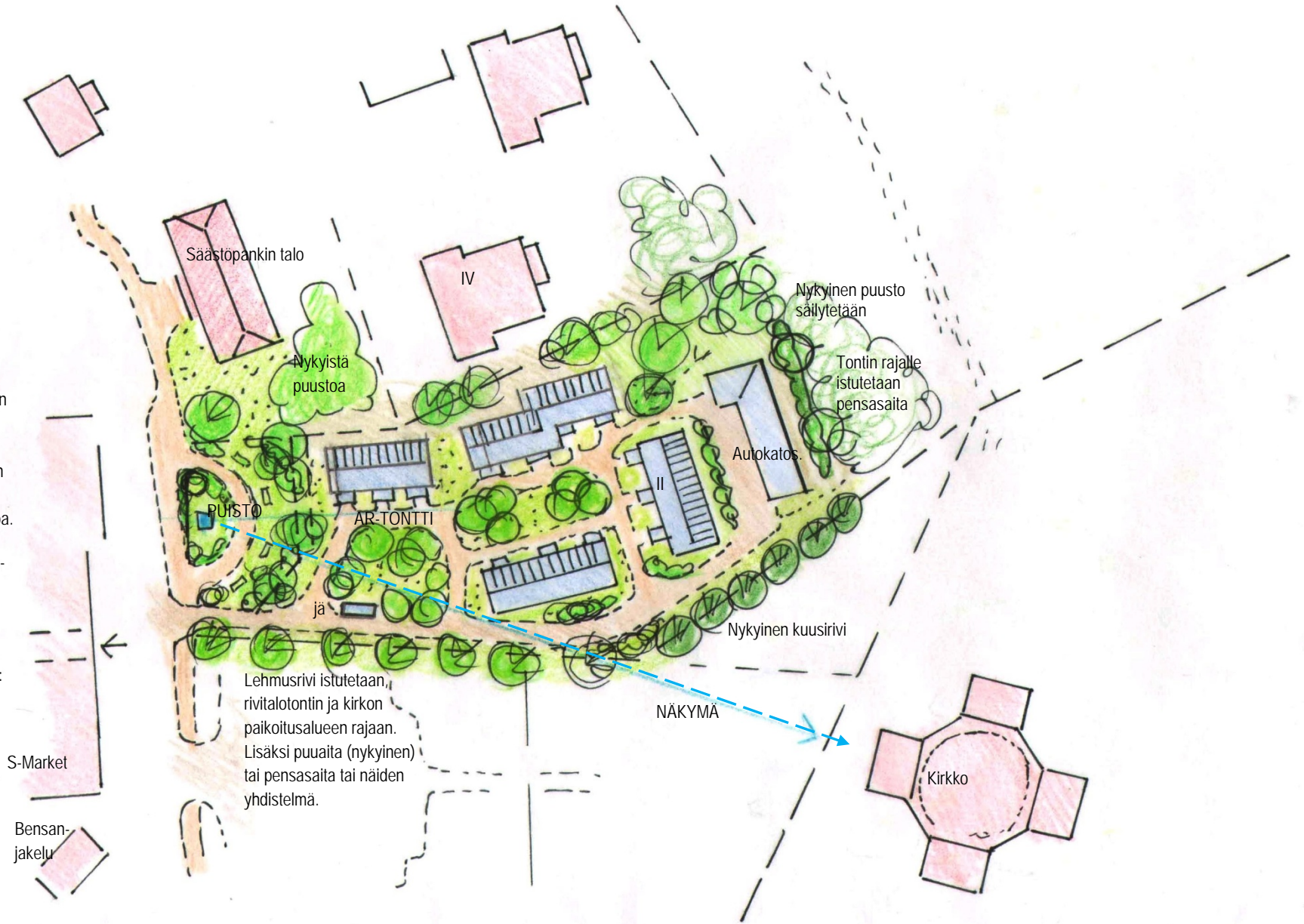

VAIHTOEHTO A: ASUINKÄYTTÖ,
PUUKAUPUNKIMAINEN
KORTTELIKOKONAISUUS:

Entisen Säästöpankin talon (Yrjö Blomstedt) asemaa katumiljöössä kohennetaan. Muodostetaan puistoalue kadun varteen säästöpankin eteläpuolelle. Puistoon sijoitetaan taideteos tai vesiaihe, istutuksia ja lehtipuita. Puistosta muodostetaan näkemäyhteys kirkon suuntaan. Puiston kaareva käytävä kiertää säästöpankin edustan muotoa.

Puisto osallistuu katutilaan ja puistomiljöö laajenee rivitaloryhmän vehreäksi sisäpihaksi.

ILOLANTIEN KOHENNUS:
S-market myymälään sisäänkäynti myös Ilolantien puolelta.

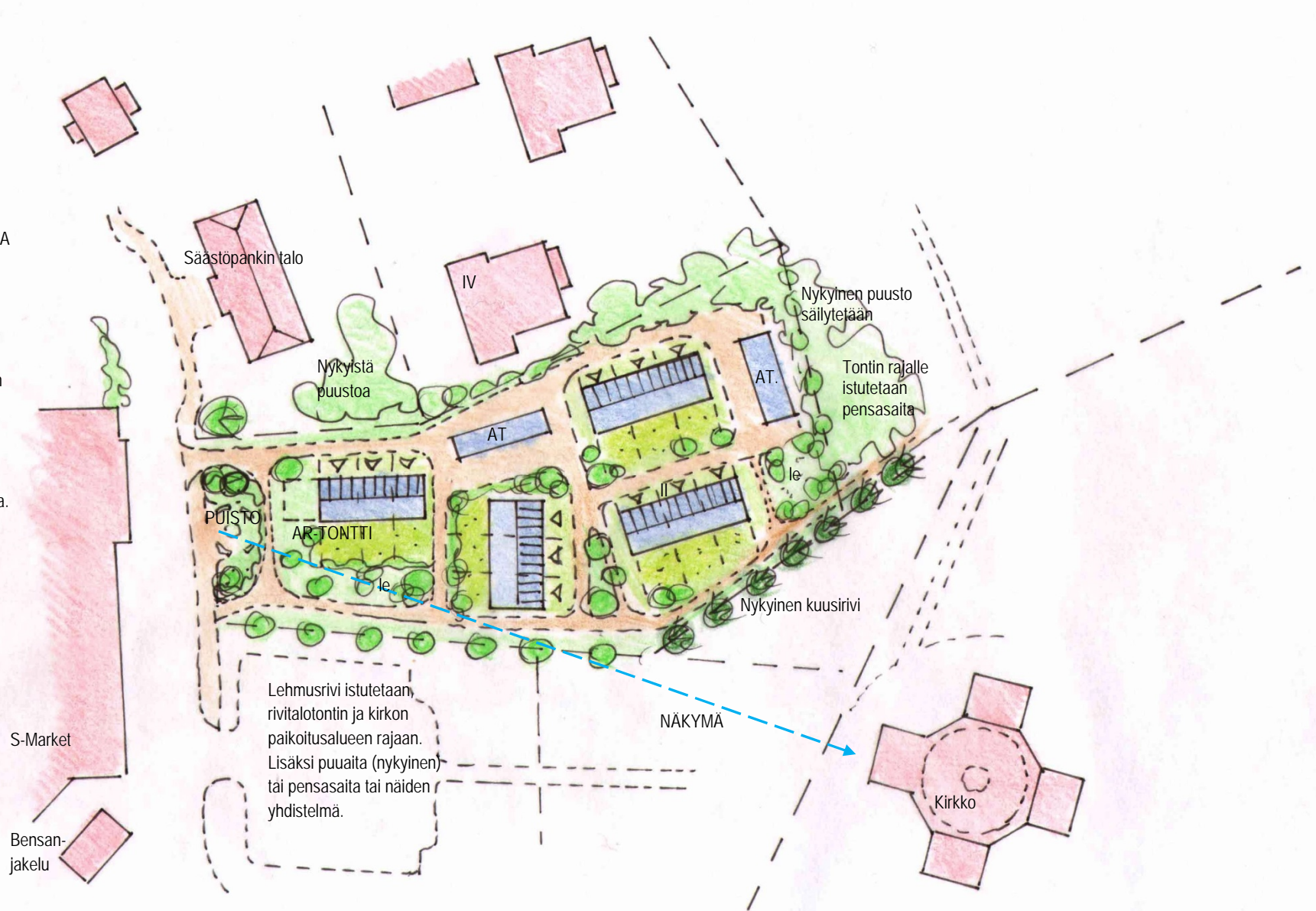

**VAIHTOEHTO B: ASUINKÄYTTÖ,
RIVITALOT OMILLA PIIHA-ALUEILLA**

Entisen Säästöpankin talon (Yrjö Blomstedt) asemaa katumiljöössä kohennetaan. Muodostetaan puistoalue kadun varteen säästöpankin eteläpuolelle. Puistoon sijoitetaan taideteos tai vesiaihe, istutuksia ja lehtipuita. Puistosta muodostetaan näkemäyhteys kirkon suuntaan. Puiston kaareva käytävä kiertää säästöpankin edustan muotoa.

Puisto osallistuu katutilaan ja puistomiljöö laajenee edelleen rivitaloryhmän viherpihoiksi.

ILOLANTIEN KOHENNUS:
S-market myymälään sisäänkäynti myös Ilolantien puolelta.

VAIHTOEHTO C, JULKINEN
KÄYTTÖTARKOITUS (asumispalvelu- tai
vastaava):

- Henkilöisääntä etelästä, läheltä Ilolantietä.
- Pääsisäänkäynti Ilolantien puoleisesta päädyssä.
- Autopaikotusalue kirkon kanssa yhteisesti. Tontille muutamia autopaikkoja sisäänkäyntien lähelle.
- Asiointitilat, kokouksentilat Ilolantien puoleisessa päädyssä.
- Enemmän rauhallisuutta ja yksityisyyttä vaativat tilat takana, eli valtatie puoleisessa tontin osassa.
- Kerrostalojen, Säästöpankintalon ja uudisrakennuksen väliin istutetaan puustoa ja pensaita suoja- ja viikokkeeksi.

KORTTELI 119 NYKYTILANNE, OMINAISPIIRTEET

Korttelin osa sijaitsee Paavontien ja Saarijärven välisellä kapealla ranta-alueella. Maasto on jyrkkää harjurinnettä, taoseroa Paavontien ja Saarijärven rannan välillä on noin 15 metriä.

- Näkymiä Paavontieltä alas vesistölle siivilöityy paikoitellen puuston ja rakennetun ympäristön lomitse. Tonttien kadun puoleisessa osassa kasvaa Paavontien miljööseen vaikuttavia kookkaita puita ja tonttien 9 ja 10 rajalla kaksi kookasta lehtikuusta.
- Korttelialueella on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia: tontilla 9 Kempin talo ja tontilla 13 Häkkinen/Pirkkola. Näillä tonteilla uudisrakentamisen tulee sopeutua rakentamistavaltaan suojeltuun rakennuskantaan. Pihapiirin vanhoilla talusrakennuksilla on tärkeä osa miljöökokonaisuudessa.

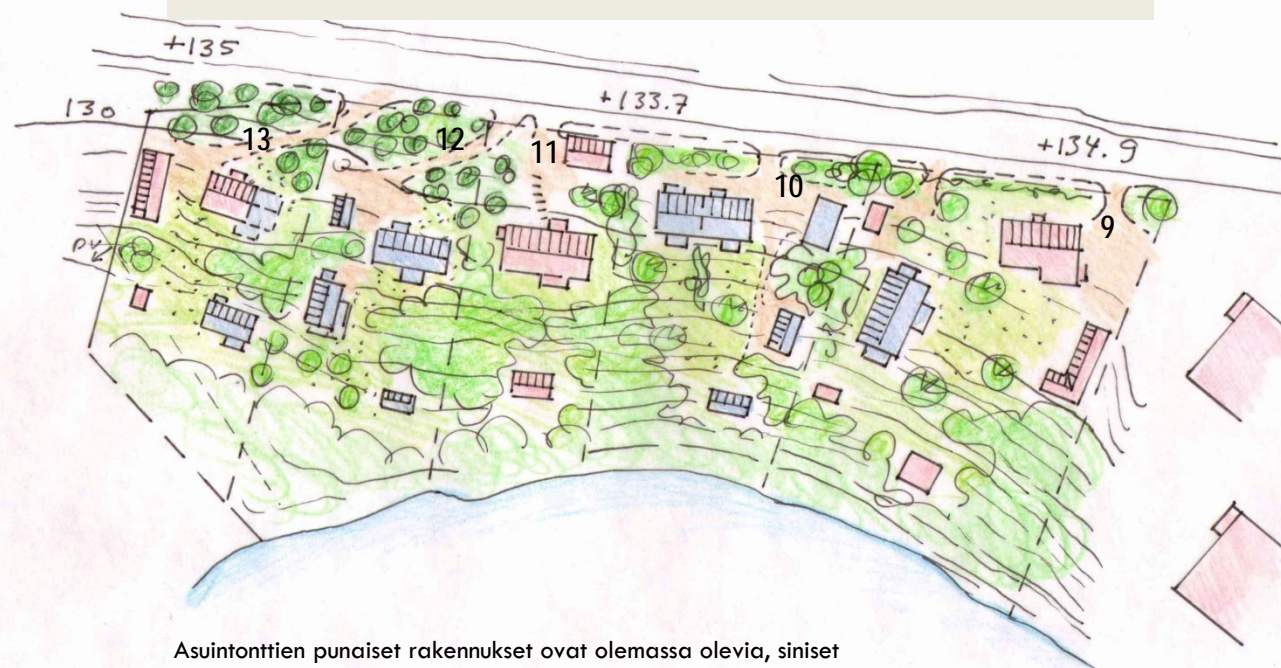
RAKENTAMISTAPAOHJE KORTTELI 119 TONTIT 9, 10, 12 ja 13:

YLEISESTI: Harjualue on maaperältään hiekkaa, ennen uudisrakennuksen suunnittelua on tarpeellista tehdä maaperätutkimus, jonka perusteella uudisrakentamisen tarkemmat sijoituspaikat ja rakennusten perustamistapa selvitetään. Rakennukset sovitaan rakennuspaikan olosuhteisiin, liiallista maaston täyttöö ja pengerrystä tulee välttää. Rakentamisessa otetaan huomioon naapuritonttien rakentaminen ja maaston korot, myös hulevesien johtaminen suunnitellaan huomioiden myös naapuritontin olosuhteet. Harjurinteen puustolla on tärkeä merkitys Paavontien katumiljöössä ja puuston juurakko tukevoittaa osaltaan harjurinnettä.

KORTTELIALUEEN RAJAUS: Tontit 9- 11 rajataan Paavontiestä pystyjakkeisella puisella säleaidalla, aidan korkeus enintään 1,2 m. Rajausta voi vahvistaa pensasistuksella. Tontteja 12-13 ei tarvitse rajata, vaan Paavontien lähialue säilytetään metsäisenä, puita kasvavana alueena.

VIHERYMPÄRISTÖ, ISTUTUKSET: Paavontien lähialueen puusto säilytetään. Tonttien 9-10 rajalla kasvaa kaksi maisemallisesti arvokasta kuusta / lehtikuusta, joiden säilyminen turvataan. Myös tonttien sisäosissa tulee kasvattaa puita maisemallisista syistä ja rinteeseen tukevoittamistarkoituksessa. Puulajeissa suositaan alueelle luontaisia lajeja. Tonteilla rakennukset sijoitetaan siten, että viheralueet muodostavat naapuritonttien viheralueiden kanssa mahdollisimman yhtenäisiä alueita.

ULKOVALAISTUS: Ulkovalaistuksessa suositellaan käytettäväksi kuvullisia valaisimia, jolloin valo suuntautuu alaspäin. **JÄTESÄILYTYS:** Jätesäiliöt sijoitetaan muun talusrakennuksen yhteyteen / tai jos ei mahdollista, jätesäiliöille rakennetaan pieni puinen katos. Tonteilla 12-13 jätekeräyskatos sijoitetaan lähelle liittymää.

Asuintonttien punaiset rakennukset ovat olemassa olevia, siniset rakentamistapaohjeissa ehdotettuja uusia rakennuksia.

TONTTI 9 (AP)

Tontilla on sr-3 –merkinnällä suojeltu asuinrakennus, ns. Kempin talo. Pihapiirin talusrakennusten säilyminen on myös tärkeää. Uudisrakentaminen suunnitellaan rakentamistavaltaan suojellun rakennuksen lähelle soveltuvaksi. Toisen asuinrakennuksen rakentaminen on mahdollista alemmaksi rinteeseen tai vaihtoehtoisesti suojellun rakennuksen viereen länsipuolelle samalla tavoin sijoitettuna. Rakennus voi olla paritalo / omakotitalo. Tontin asuinrakennuksissa voi olla useampi asunto.

- Kattomuoto: Harjakatto avoräystäin. Kattokaltevuus: 1:2. Talusrakennuksissa 1:2- 1:1,5.
- Kerrosluvun käyttö: ullakkokerros samalla tavalla kuin sr-3:ssa (noin 1/3 u)
- Julkisivut: Puu. Peiterimalaudoitus ensisijainen. Kate: Tiili, huopa (ei palahuopa), pystysaumattu pelti.
- Värit: Julkisivuissa yksi pääväri, peittomaalaus. Rakennusperinteiset värisävyt. Ikkunapuitteet valkoiset. Katto: tiilenpunainen, tumma harmaa, musta.

TONTTI 10 (AP)

Asuinrakennus sijoitetaan Kempin talon kanssa samaan linjaan. Asuinrakennuksessa voi olla useampi asunto, mutta rakennus ei saa olla rivitalomainen (esim. sisäänkäynnit ratkaistaan eri tavoin, ei monotonisesti). Ulkoseinien rakenteessa huomioidaan tarvittava ääneneristys Paavontien liikenteen melua vastaan. Autokatos sijoitetaan kadun puoleiseen tontin osaan ja suunnitellaan mahdollisimman väistyväksi, mittasuhteiltaan siroksi.

- Kattomuoto: Harjakatto. Kattokaltevuus 1:2. Talusrakennuksissa 1:2- 1:1,5.
- harjakorko Kempin talon kanssa suurin piirtein samaan korkoon.
- Kerrosluvun käyttö: ullakkokerros samalla tavalla kuin sr-3:ssa (noin 1/3 u). Kellarikerros sovitaan rinteeseen.
- Julkisivut: Puu. Peiterimalaudoitus ensisijainen. Kate: Tiili, huopa (ei palahuopa), pystysaumattu pelti.
- Värit: Julkisivuissa yksi pääväri, peittomaalaus. Rakennusperinteiset värisävyt. Ikkunapuitteet valkoiset. Katto: tiilenpunainen, tumma harmaa, musta.

TONTTI 12 (AO)

Tontille saa rakentaa asuinrakennuksen lisäksi sivuasunnon ja ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta työ- ja toimistotilaa. Sivuasunnon enimmäiskoko on 50 k-m². Suurempi asuinrakennus sijoitetaan naapurirakennusten kohdille, harja itä – länsisuunnassa. Pienempi asuinrakennus voidaan sijoittaa alemmaksi rinteessä esim. pääty järvelle päin. Autosuoja sijoitetaan lähelle tulo-tietä rinteeseen sovitettuna.

- Kattomuoto: Harjakatto. Kattokaltevuus 1:2 – 1:1,5
- Julkisivumateriaali: puu ja pelkkahirsi lyhytnurkalla, ei pyöröhirsi. Kate: Tiili, huopa (ei palahuopa), pystysaumattu pelti.
- Värit: Julkisivuissa yksi pääväri, peittomaalaus. Rakennusperinteiset värisävyt, valitaan naapurirakennuksiin ja rantamaisemaan sopiviksi. Ikkunapuitteet valkoiset. Katto: tiilenpunainen, tumma harmaa, musta.

TONTTI 13 (AO)

Tontilla on sr-3 –merkinnällä suojeltu asuinrakennus, Häkkinen / Pirkkola, sekä piharakennus ja rantasauha. Tontille saa rakentaa asuinrakennuksen lisäksi sivuasunnon ja ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta työ- ja toimistotilaa. Sivuasunnon enimmäiskoko on 50 k-m².

Sr-3 –rakennusta voidaan museoviranomaisen suostumuksella jatkaa samanlaisena itään päin jolloin saadaan lisää asuinmukavuutta /märkätilat uudisoaan.

- Kaikissa rakennuksissa kattomuoto harjakatto.
- Kattokaltevuus 1:2, 1:1,5
- Julkisivumateriaali: pelkkahirsi lyhytnurkalla. Talusrakennuksissa pelkkahirsi lyhytnurkalla ja julkisivulaudoitus, mutta ei lomalaudoitusta..
- Kate: Huopakate kolmiorimoin (ei palahuopaa), pystysaumattu pelti, tiili.
- Julkisivuissa yksi pääväri, peittomaalaus keittomaalilla rakennusperinteisiin värisävyin. Ikkunapuitteet valkoiset. Katto: tiilenpunainen, tumma harmaa, musta.

Paavontien asuin-liikeykkö

KEHITYSHISTORIA

Kirkonkylän liikeykkö painottui 1930-luvulta 1960-luvun alkuun asti Sivulantien ja Paavontien risteysalueelle. 1800-1900-lukujen taitteessa muutettiin asutus- ja liiketoimintojen tihentymään, jota 1950-luvulla täydennettiin uusilla rapatuilla 2-kerroksisilla asuin-liikeykköillä. Paavontien rapatut asuin-liikeykköt rakennettiin työväentalon ja läntisen hautausmaan väliselle alueelle.

Vuonna 1908 rakennettu työväentalo ja sen viereisen 1924 valmistuneen liikeykkön pohjoispuolella oli nuorisoseuratalo, joka myöhemmin muutettiin suojeluskunnan käyttöön, sekä urheilukenttä. Tie urheilukentälle ja suojeluskuntatalolle johti työväentalon vierestä nykyistä Oppitietä pitkin. Uusi urheilukenttä rakennettiin kirkon viereen 1940-luvulla ja suojeluskuntatalo purettiin uuden koulurakennuksen tieltä 1970-luvulla. Vanhasta urheilukentästä kertoo vino tielinja Oppitien päätteestä koulurakennukselle sekä muutama säilynyt mäntypuu.

Asuin-liikeykköryhmästä ensin valmistui Paavolan varastorakennus 1948, se sijoitettiin Oppitien suuntaisesti päty Paavontielle päin. Paavola, eli alunperin osuuskauppa Paavonseutu rakennettiin 1950. Nykyisin rakennuksessa on toiminut päiväkotia.

Paavolan itäpuolelle valmistui 1950-luvulla Kotikosken liikeykkö, jossa toimi matkahuolto, tekstiili- ja kahvila. Kotikosken ja Paavolan välissä sijaitsi Keskisen talo poikittain päty Paavontielle, sen tilalle rakennettiin 1990-luvulla uusi 2-kerroksinen harjakattoinen rakennus Paavontien suuntaisesti, rakennuksessa toimii K-Market Marjomaa. Liikekiinteistöjen takana on 1-kerroksiset lisärakennukset.

Marjomaa itäpuolella on Sampo-lehden talo, joka on Vilho Kauppisen 1950 rakennuttama liikeykkö. Rakennuksessa toimi ensin posti, SYP, Kauppisen kemikaali- ja Viljo Koikkalaisen elintarvikeliike. Rakennusta on kutsuttu myös Kassataloksi. Sampo-lehden talon vierestä johti ensimmäisen asemakaavan mukaisesti toteutettu katuyhteys koilliseen keskustan pääristeykseen. Keskustan tiejärjestelyjä muutettiin 1970-luvulla ja katuosuus Sampo-talon vieressä kutistui lyhyeksi Koulutiekseksi.

Rivin viimeisenä on Jussi ja Toini Taipaleen vuonna 1951 rakennuttama asuin-liikeykkö ns. Piispasen talo. Siinä toimi ensin Kurtin kukkakauppa sekä kangas- ja valmisvaateliike. 2000-luvulla liikeykköissä on toiminut mm. eläinpalvelu- ja myymälä.

Ensimmäisen asemakaavan pohjalta rakennettu Kauppakadun varteen rakennettiin 1960-luvulla uusia liikeykköitä, rautatie oli valmistunut 1954 ja valtatie valmistui 1950-1960-luvun vaihteessa. Keskustan liiketoimintojen painopiste siirtyi 1960-luvun alussa Paavontieltä Kauppakadulle, lähemmäksi valtatieä.

MAASTO-OLOSUHTEET

Paavontien korkein kohta sijoittuu työväentalon ja Paavolan kohdille, Oppitien risteysalueeseen +139,3. Siitä tienkorkeus laskee hiljalleen itään päin mentäessä ollen matalimmillaan Paavontien ja Kauppakadun risteyksessä tasossa +129,3. Länneen suuntaan Oppitien risteyksestä Paavontien korkeus laskee paljon loivemmin, tien korkeus on museon kohdilla noin +136,4. Maaperä on harjuhiekkä.

Viereiset kuvat: Ylhäällä kartassa rajattuna alue, jota ohjeet koskevat. Valokuva Paavontieltä vuodelta 1959 (Kirjasto Junnila 1995), alin kuva on vuodelta 2020.

AIKAKERROKSET

Rakennettu tilanne 1960-luvulla. Alueelta hävinnyt rakennuskanta kuvattu vaalean punaisella.

1980-luvun loppuun mennessä rakennettu rakennuskanta.

Alla: Rakennettu tilanne vuoden 2021 alussa:

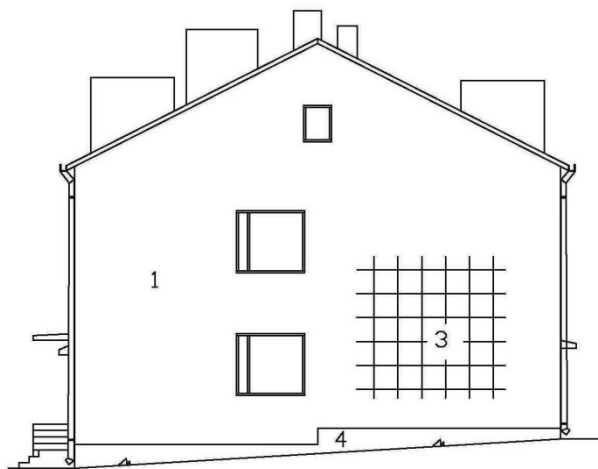
NYKYTILANNE

Paavontien varrella olevien työväentalon (1908) ja 1950-luvulla rakennettujen 2-kerroksisten asuin-liikerakennusten ryhmä muodostaa kaupunkimaisen miljööön pitkän pääkadun Paavontien varrella. Rakennusten maantasokerros on vuorovaikutuksessa katutasan kanssa, toiminnot rakennuksissa ovat monipuolisia ja kaupunkikuva on yhtenäinen, mutta samalla vivahteikas. Tässä kohden Paavontien korkotaso on myös muuta katuosuutta korkeammalla ja katuosuus muodostaa yhden keskeisen ja tunnistettavan jakson.

Rakennusten keskeisiä ominaispiirteitä:

- **Kerros-luku:** Rakennukset ovat 2-kerroksisia, ullakollisia, kellarillisia. Tontin sisäosassa rakennukset matalampia, sekundäärisiä.
- **Harjakatto,** harja Paavontien myötäisesti. Lyhyet avoräystäät.
- **Kattokulma:** 1:2 tai aivan lähellä sitä (asteina: 25°- 26,5°). Paavolassa, Marjomaassa ja Sampo-talossa on sama kattokaltevuus. Myöhemmin rakennetun As Oy Koulupaavon kattokaltevuus on loivempi 1:2,5.
- **Julkisivut:** Rapattu. Piispasen talossa vaakaponttilaudoitus, työväentalossa pystylaudoitus peiterimoitettu.
- **Värit:** Pääväri valkoinen tai vaalea. Työväentalossa vaalea keltainen. Katto tumma harmaa/ruskea. Työväentalossa punainen.
- **Katemateriaali:** Ohutprofiilinen tiili tai aaltopelti. Työväentalossa pystysaumattu pelti.
- **Sokkelikorko:** Paavolan, Marjomaan, Sampo-talon sokkelikorko on noin 60-70 cm katutasosta, näiden rakennusten sokkelikorko on samassa tasossa. Ikkunaukkosyvennykset alkavat sokkelin yläpinnasta (itse ikkuna voi olla pienempi). Sisäänkäyntiportaitot Sampo-talossa ja Marjomaassa, kadun korko laskee itään päin.
- **Rakennuksen korkeus:** Paavolan, Marjomaan ja Sampo-talon harjakorko on suurin piirtein samassa tasossa. Paavolan harjan korkeus kadun puoleisesta sokkelin yläpinnasta on noin 9,2 m.
- **Rungon syvyys:** 10 – 12 m. Pohjan ala on suorakaiteen muotoinen, pitkä sivu Paavontien suuntaisesti.
- **Yksityiskohdat:**
  - Katujulkisivussa ikkuna-aukot alkavat suoraan sokkelin yläpinnasta. (Paavolassa pieni valesokkeli, jotta ikkuna-aukot näyttäisivät alkavan sokkelin yläpinnasta. (Paikoitellen näyteikkunoita on pienennetty, mutta itse ikkuna-aukot hahmottuvat edelleen suurina).
  - Kerroskorkeus noin 3,2 m (Paavola)
  - Katutasan liiketiloja on korostettu kapealla, koko julkisivun mittaisella katoslipilla.
  - Sampo-talon toisessa kerroksessa 2 funkis-tyylistä avoparveketta kadun puoleisen julkisivun laidoilla. Ikkunaukerit rakennuksen päädyissä, kulmaikkunoita korostettu kehyksellä.
  - Kadun puoleinen julkisivu on edustava ja luonteeltaan julkinen. Katujulkisivut on suunniteltu huolellisesti, julkisivussa ikkuna-aukotukset on sommiteltu, 2. kerroksen ikkunat eivät ole samassa linjassa 1. kerroksen näyteikkunoiden kanssa.
  - Maantasokerros on toiminnallisessa vuorovaikutuksessa katutasan kanssa; sisäänkäynnit, portaat, suuret näyteikkunat.

Kuvat vasemmalla ylhäällä: Työväentalon julkisivu on kiinni kadun reunassa. Kuvat alempana: Paavolan katujulkisivu ja itäpääty, otteet ovat rakennuksen muutospiirroksista vuodelta 2004 (Saarijärven kaupunki).

RAKENTAMISTAPAOHJEET :

ALKUPERÄINEN RAKENNUSKANTA: Alueella olevia alkuperäisiä 1950-luvun asuin- ja liikerakennuksia pyritään säilyttämään ja korjaus- ja muutostyöt tehdään rakennuksen ominaispiirteitä vaalivalla tavalla.

Ohje koskee korttelin 122 ja korttelin 129 tontin 1 Paavontien puoleisia rakennusaloja. Osalla tonteista alkuperäinen rakennus voidaan korvata uudella (s-5-merkintä). Korvattavasta rakennuksesta tulee laatia mittauspiirrokset ennen purkamista (Pohjapiirros, poikkileikkaus ja julkisivut). Uudisrakennus voidaan suunnitella moderniin henkeen, mutta käyttäen alkuperäisen rakennuksen rakentamistapaa.

SIJOITUS: Rakennukset sijoitetaan kadun viereen rakennuksen pitkä sivu Paavontien myötäisesti. Korttelissa 122 rakennukset sijoitetaan naapurirakennuksen kanssa saman suuntaisesti, korttelissa 129 Paavontien kaarretta myötäillen.

KERROSLUKU: Rakennukset rakennetaan 2-kerroksisina. Harjakaton alle jää ullakotila, osalla tonteista ullakolle voidaan rakentaa kerrosalaa muodostavia tiloja.

JULKISIVUMATERIAALIT: Rappaus. Julkisivupinnan tulee olla samaa materiaalia kauttaaltaan, elementtisaumoja tai vastaavia tulee välttää. Suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota katujulkisivun suunnitteluun sekä uudisrakennuksen sopimiseen viereisiin rakennuksiin.

KATTOMUOTO: Harjakatto, lyhyet avoräystäät. Kadun puolen lappessa ei sallita kattoikkunoita, kattopintojen ehjä ja selkeä yleisvaikutelma on tärkeää.

KATTOKULMA: 1:2 (noin 26,5°).

KATEMATERIAALI: Pystysaumattu pelti/teräskate, ohutprofiilinen pelti, huopa, matalaprofiilinen tiili. Materiaalin tulee korostaa lappeen linjaa, josta syystä palahuopaa eikä myöskään tiilijäljiteltyä peltiä tule käyttää näihin rakennuksiin.

RAKENNUKSEN MUOTO: Suorakaiteen muotoinen, selvärajainen rakennusmassa sijoitetaan pitkä sivu Paavontien suuntaisesti. Mittasuhteissa noudatetaan alkuperäisten rakennusten mittasuhteita, ks. kuvat ja teksti vasemmalla. Mittasuhteissa ei saa korostaa pelkästään horisontaalista suuntaa. Parvekkeet: Parvekeratkaisuilla tulee korostaa rakennusmassan selkeää muotoa. Paavontien puolella parvekkeet toteutetaan ensisijaisesti rungon sisäisinä, rungon ulkopuoliset parvekkeet on sallittu yksittäisinä avoparvekkeina (vrt. Sampola). Rakennuksen päädyissä parvekkeet voidaan toteuttaa rungon ulkopuolisina erkkereinä.

KATUTASON KERROS: Katutasan kerrosta/ liiketiloja korostetaan arkkitehtonisin keinoin; suuret ikkuna-aukot/syvennykset, jotka alkavat suoraan sokkelin yläpinnasta, kapea yhtenäinen katoslipa (tai vastaava esim. pergola) ikkunasyvennyksen päällä. Sisäänkäynnit liiketiloihin järjestetään kadun puolelta. Rakennusten kadun puoleisen etupihan tulee osallistua katutilaan.

Jos katutasan tiloja muutetaan enemmän yksityiseen käyttöön, tulee julkisivuun jättää suuret ikkunasyvennykset, vaikka ikkunoiden kokoa pienennettäisiin tai ikkunalasi muutettaisiin vähemmän läpinäkyväksi (esim. hiekkapuhallettu lasi). Julkisivun muutkin aiheet kuten ovet ja katoslipat on hyvä säilyttää ja rajaus yksityisen ja julkisen tilan välillä voidaan toteuttaa esim. istutusvyöhykkeellä kadun rajassa (kuten Paavolan päiväkodin aikaan oli tehty ruu-spensain). Rajausta ei tule tehdä rakennetulla aidalla. Kadun rajaan voi tarvittaessa istuttaa lehtipuuviv. Lehtipuusto antaa varjostusta kesäkuumalla. Lehtipuuden lajike pääkadun varteen sopivaa lajiketta (esim. lehmus).

RAKENNUKSEN VÄRIT: Rakennuksen julkisivussa tulee käyttää yhtä pääväriä (jalustakerrosta ei tule erottaa värillä), ikkunapuitteet valkoiset. Päävärin tulee olla vaalea, lähellä valkoista. Katon värit: tumma harmaa/tumma ruskea.

Rakennettu tilanne 1930-luvulla. 1930-lukuun mennessä rakennetut rakennukset kuvattu tumman punaisella. Karttapiirroksissa: alueelta sittemmin hävinnyt rakennuskanta kuvattu vaalean punaisella.

Rakennettu tilanne 1960-luvulla. Paavontien liiketoimintojen keskus sijoittui läntisen hautausmaan länsipuolelle ja jää pääosin kuvan ulkopuolelle. (1940-luku: vaalean ruskea. 1950-luku: vaalea vihreä. 1960-luku: tumma vihreä).

Paavontien ja Kauppakadun risteys ympäristöä vuonna 1967 (Finna/Matti Poutvaara).

VARHAINEN YDINKESKUSTA

Saarijärven kirkonkylä alkoi kehittyä rakennuskannaltaan muista lähialueen kylistä poikkeavaksi 1860-luvulta lähtien, taustalla vaikuttivat maakaupan vapautuminen (1859) ja kunnan ja kirkon hallinnon erottaminen toisistaan 1860-luvulla. Kunnallishallinnon kehittymisen myötä kirkonkylään muutti virkamiehiä; tuomari, lääkäri, nimismies jne. ja kaupan vapautumisen myötä kirkonkylään asettui kauppiaita ja käsityöläisiä. (Lahnala 1990). Kirkon lähiympäristöön muotoutui Saarijärven hallinnollinen, kirkollinen ja kaupallinen keskusta. Kaupan toiminnot painoutuivat Ilolantien varrelle aina 1930-luvulle saakka. 1930-luvulla kaupan palvelujen painopiste siirtyi Ilolantielta Paavontien varrelle lähelle kansakoulua, työväentaloa ja nuorisoseurantaloa. Sinne muotoutui 1950-lukua edustava, yhtenäinen asuin- ja liikerakennusten ryhmä, joka on ulkoasultaan säilynyt tähän päivään asti, vaikka kaupallinen keskusta siirtyi sieltä 1960-luvun alussa pois. OMINAISPIIRTEITÄ:

- katutila on keskeinen julkinen kaupunkitila keskustassa.
- Kadut ja tiet hiekkapintaisia. Ajokaistoja ei ole erotettu, vaan koko katu on kaikkien liikemuuotojen käytössä.
- Ajoneuvoliikenne vähäistä, yksityisautoilu harvinaista, kuljettiin hevosperillä tai polkupyörällä ja jalan.
- Liiketilojen sisäänkäynnit järjestetty kadulta, jokaiselle myymälälle erikseen, näyteikkunat sijoitettu katutasoon kerrokseen. Usein sisäänkäynnit ja näyteikkunat on suojattu katosaiheella tai ainakin markiisein.
- Arkkitehtuurissa kertaustyyli, jugend ja funkis. Rakennusmassassa pysty- ja vaakasuunnan harmoninen yhdistelmä, 2-kerroksisuus, harjakatto, puurakentaminen, puujulkisivut. Rakennuksiin liittyi usein puutarha.
- Arkkitehtuuri 1940-1950-luvun Paavontien asuin- ja liikerakennuksissa jälleenrakennuskaudelle ominaista. Muurattu rakenne yleistyi ja rapatut julkisivut.
- Rakennukset olivat toimintoiltaan sekoittuneita; esim. asuminen + liiketoiminta.
- Palvelujen moninaisuus, pienet myymälät.

YDINKESKUSTA 1960-LUVULLA

1960-luvun alkuun tultaessa keskustan rakenne alkoi oleellisesti muuttua liikennejärjestelmän muutoksen myötä: Rautatie rakennettiin 1954 keskustaa sivuten ja pian sen jälkeen rautatien viereen rakennettiin valtatie 13 vuonna 1961. Valtatielle toteutettiin keskustan kohdalle kolme liittymää; itäisin Palavasalmen luokse (Paavontie) ja läntisin Herajärven rannan lähelle (Tieyhteys Sivula – Herala) sekä uusi liittymä nykyisen Torikadun kohdalle, tämän liittymän kautta järjestettiin myös pääsy alikulun kautta Viitasaaren suuntaan. Uudet liikenneväylät katkaisivat Ilolantien ja uutta kaupallista keskustaa alettiin suunnitelmallisesti toteuttaa uuden, Ilolantien kanssa samansuuntaisen kadun, Kauppakadun, varrelle. Kadun yläpään rakennettiin linja-autoasema (sitä ennen linja-autoasema laitureineen sijaitsi läntisen hautausmaan vieressä Paavontien varrella). Kauppakadun lounaispuolelle rakennettiin Centrum, johon tuli myös ravintola ja Kauppakadun koillispuolelle Kauppakadun liiketalo, Liikekulman liike- ja toimistorakennus (muutettu aumakattoiseksi myöhemmin) ja Ostokeskus (suunn. Erkki Kantonen), joka on asuin- ja liikerakennus. Villenkulma rakennettiin pääty Kauppakadulle päin ja Osuuskaupalle valmistui uudenmallinen liikerakennus Kauppakadun alapäähän, Paavontien ja Kauppakadun risteyskseen (purettu myöhemmin). OMINAISPIIRTEITÄ:

- Katutila on keskeinen julkinen kaupunkitila ydinkeskustassa. Yksityisautoilu alkaa lisääntyä ja katutiloja aletaan suunnitella autoliikenteen tarpeita painottaen. Katuja aletaan päällystää öljysoralla.
- Liiketilojen sisäänkäynnit avautuvat kaduille, näyteikkunat on sijoitettu katutasoon ja niitä suojataan markiisein tai rakennuksen ulokkeella. Rakennuksen toinen kerros on saatettu sijoittaa kauemmas katulinjasta, näin on suojattu toisen kerroksen asuintilojen rauhallisuutta, liiketiloja sisältävä 1.kerros on kiinni katulinjassa.
- Kauppakadun varrella osa rakennuksista on sijoitettu kauemmas katulinjasta siten, että kadun puolelle muodostuu pieni etupiha- ja paikoituspiha-alue.
- Arkkitehtuurissa horisontaalisuus, laajat runkosivut, 1 – 2-kerroksisuus, tiili- ja levypintaiset julkisivut, loivat kattokulmat ja tasakatto, nauhaikkunat, suuret näyteikkunat.
- Palvelujen moninaisuus, pienien myymälöiden ohella usean myymälän käsittäviä ostoskeskuksia.

Ilolantie oli aina 1930-luvulle saakka kirkonkylän liikekeskus. Kuvassa Saarijärven Osuusliike, valokuva Ilolantielta 1933 (Finna/ Suo, Siiri).

Liiketoiminnot keskittyivät 1930- 1950-luvuilla Paavontien varrelle. Valokuva Paavontieltä vuodelta 1959 (Kirjasta Junnila 1995).

Oikealta vasemmalle Ostokeskus, Liikekulma ja Kauppakulma. (T.Kanerva/ Finna).

Rakennettu tilanne 1980-luvulla. (1970-luku: vaalea violetti, 1980-luku: tumma violetti)

Näkymä Nahkurintien ja Kauppakadun risteyksestä 1970- luvulta (T.Kanerva/ Finna).

Rakennettu tilanne 1990-luvulla. (1990-luku: Tumma sininen)

YDINKESKUSTA 1970 - 1980-LUVULLA

Kaupungintalo rakennettiin 1970-luvulla ja sitä laajennettiin 1980-luvulla. 1970-luvulla rakennettiin lisää liikerakennuksia Kauppakadun varrelle, osuuskaupan myymälää laajennettiin pohjoisen suuntaan, Liikekulman rakennusta laajennettiin ja Paavonaukio sai muotonsa. Liittymäjärjestelyjä valtatielle muutettiin, vanha keskeinen pääliittymä nykyisen Torintien kohdalta poistettiin ja uusi liittymä rakennettiin kauemmaksi Kauppakadusta, lähelle Herajärven rantaa (lähelle aiempaa Sivulantien liittymää). Nahkurintien paikalla oli aiemmin vanha tieyhteys Ilolan pihapiiriin, valtatie liittymäjärjestelyjen muutoksen yhteydessä rakennettiin Nahkurintien katu Ilolantien ja Kauppakadun välille ja katuyhteys ulotettiin valtatielle saakka. Nahkurintie rakennettiin nelikaistaisena, kuten Kauppakatu oli nelikaistainen. Ydinkeskustan kohdalla säilyi kolme valtatie liittymää, nämä liittymät ovat säilyneet nykypäiviin.

OMINAISPIIRTEITÄ:

- Katutila on edelleen keskeinen julkinen kaupunkitila keskustassa, mutta kaupunki- ja katutilaa muovaavat ensisijaisesti autoliikenteen vaatimukset.
- Ajoneuvoliikenne lisääntynyt, yksityisautoilu alkaa olla tavanomaista.
- Paavontie pysyy kapeana kaksikaistaisena katuna, mutta **Kauppakatu ja Nahkurintie on toteutettu nelikaistaisina.** Kauppakadun ja Nahkurintien katutilan laajuutta korostavat entisestään mittasuhteiltaan horisontaalisuutta painottavat 1- ja 2-kerroksiset rakennusmassat nauhaikkunoineen.
- Liiketilojen sisäänkäynnit avautuvat kaduille, suuret näyteikkunat ovat katutasossa ja näyteikkunoita suojataan markiisein tai rakennuksen ulokkeella.
- **Kauppakatu on keskustan ydin ja kaupan palvelujen keskittymä.** Keskustan julkiset palvelut kehittyvät uusine rakennuksineen (Kaupungintalo, kirjasto, koulujen laajentaminen).

YDINKESKUSTA 1990- LUVULLA

1990-luvulla Kauppakadun länsipuolen liikerakennukset (alkuperäiset Centrumin ja Säästöpankin talot) yhdistettiin ja muodostettiin ajalle ominainen kauppakeskus, jossa oli **uutena piirteenä myymälätiloja yhdistävä sisätila, ikään kuin sisätiloihin toteutettu "katu"**. Säästöpankin talo korotettiin kolmekerrokseksi ja kauppakeskuskokonaisuus sai nimen Säästökeskus. Rakennuksen poikki johtava läpikulkumahdollisuus Kauppakadulta rakennuksen lounaispuolelle helpottaa jalankulkijan asemaa ja parantaa myymälöiden saavutettavuutta myös autoliikenteelle, kun autoparkoitusmahdollisuuksia on sekä Kauppakadun puolella että rakennuksen lounaispuolella.

OMINAISPIIRTEITÄ:

- 1990-luvulla Säästökeskus uutena kauppakeskuksena tuo uudenlaisen ulottuvuuden kaupunkitilaan; eri myymälöiden sisäänkäyntejä sijoittuu nyt kauppakeskuksen sisään "sisäkadulle" ja näin muodostuu julkista / puolijulkista kaupunkitilaa katutilojen lisäksi. Säästökeskuksen lasikatteiseen "sisäkatuun" on sisäänkäynti Kauppakadulta sekä rakennuksen lounaispuolelta, jossa on parkoitusalue ja huoltoalue.
- Aikaisempien liiketilojen sisäänkäynnit avautuvat kaduille, suuret näyteikkunat ovat katutasossa ja näyteikkunoita suojataan nyt voimakkaammin katoksin, arkadistolla tai rakennuksen ulokkeella (Kauppakadun varren rakennuksille keskeinen ominaispiirre).
- Säästöpankin talon korotus 3-kerrokseksi muutti rakennuksen mittasuhteita ja rakennuksen vaakasuuntaa korostavat piirteet katosivat.
- **Kauppakatu on keskustan ydin ja kaupan palvelujen keskittymä.**

Kuva Kauppakadulta 1970- luvulta (T.Kanerva/ Finna).

Nahkurintie rakennettiin nelikaistaiseksi. Kuva 1970- luvulta (T.Kanerva/ Finna).

Kauppakatua vuonna 2020. Oikealla Säästökeskuksen kulmaa, vasemmalla korotettu Liikekulman rakennus. Kauppakatu on muutettu kaksikaistaiseksi, kevyt liikenne on erotettu viherkaistalla ja puita on istutettu.

Rakennettu tilanne vuonna 2021. (2000-luku:voimakas sininen. 2010-luku: vaalea sininen. Tuleva tilanne 2020-luvulla: vaalein sininen. Vaalean punaiset purettuja rakennuksia)

Ilmakuva vuodelta 2017 (Saarijärven kaupunki)

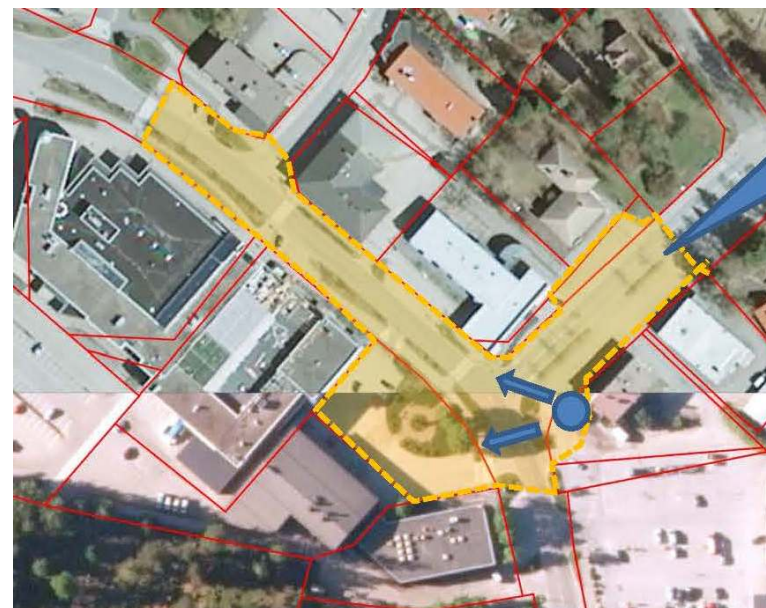
Villenkulma vuonna 2021 (Kuva: Saarijärven kaupunki)

YDINKESKUSTA 2000- 2010-LUVUILLA

2000-luvulla laaja osuuskaupan liikerakennus Kauppakadun ja Paavontien risteuksen läheltä purettiin ja uusi S-market - vähittäiskaupan suuryksikkö - ja bensen kylmäjake-luasema rakennettiin Ilolantien ja Paavontien risteykseen, paikoitusalue toteutettiin rakennuksen edustalle. Linja-autoasema purettiin ja tilalle rakennettiin K-Marketin vähittäiskaupan suuryksikkö, paikoitusalue ja tori. Linja-autoasema pieneni pysäikiksi Torikadun varteen. Asuinmahdollisuuksia keskustassa laajennettiin uusien kerrostalojen ja asumispalveluiden muodossa, erityisesti ikääntyvien asuinmahdollisuuksia on parannettu. Koulurakennuksia on uudistettu, entisiä on purettu ja uusia rakennettu tilalle, keskustaan on rakennettu myös uusi päiväkotia ja jäähalli.

OMINAISPIIRTEITÄ:

- Uudet vähittäiskaupan suuryksiköt ovat tuoneet muutoksen julkiseen kaupunkitilaan: Laajassa liikerakennuksessa on yksi pääsisäänkäynti, joka ei avaudu katutilaan vaan sijaitsee laajan paikoitusalueen takana (jalankulkijalle usein epäedullinen). Kaupparakennuksessa voi olla useita eri myymälöitä, mutta pääsy niihin on ainoastaan yhden pääsisäänkäynnin kautta (ei "sisäkatua"). **Näyteikkunoita ulkotilaan ei ole tai on niukasti.**
- Autopaikoitusalueet hallitsevat kaupunkikuvaa etenkin S-Marketin ympäristössä.
- Kauppakadulla, Paavonaukiolla ja Nahkurintiellä katutila **on edelleen keskeinen julkinen kaupunkitila, joka muodostaa ydinkeskustan "olohuoneen"**, se on merkittävä paikkakunnan identiteettitekijä ja myös käyntikortti ulkopuolisille vierailijoille.
- Kauppakadun ja Nahkurintien katu ympäristöä on uudistettu; **aiemmin nelikaistaiset kadut on muutettu kaksikaistaisiksi** ja kevyelle liikenteelle on rakennettu viherkaistalla erotetut väylät Kauppakadulla. Nahkurintiellä puolet kadusta on erotettu puuistutuksilla paikoitusalueeksi. Autoliikenteen hallitsemista kaupunkikuvassa on näin vähennetty ja katu ympäristöä muutettu viihtyisämmäksi.
- Suurien liikerakennusten läheisyydessä kaupunkitilan passiivitoiminta on tunnusomaista ja rakennusmassojen monotonisuus. Kaupunkitilaa on K-Marketin luona elävöitetty muodostamalla osa paikoitusalueesta toriksi.
- Arkkitehtuuri, kaupan suuryksiköt: 1-kerroksisuus, hallimaisuus ja monotonisuus, ikkunoita ainoastaan pääsisäänkäynnin luona, muutoin julkisivut ikkunattomia.
- K-Market ja S-Market **muodostavat ydinkeskustaan ääripäät**, kaupallinen ydinkeskusta sijoittuu näiden kahden suuren päivittäistavarakaupan väliin.

Keskustan olohuoneen alueella (keltainen) järjestetään markkinoita ja mm. joulukadun avajaiset. Villenkulman terassi (sininen) toimii esiintymislavana (Kuva: U-M Humppi).

2020-LUVUN TULEVA TILANNE?

Saarijärven keskusta alkoi muotoutua 1860-luvulta lähtien. Liikennejärjestelmissä, liikkumisen tavoissa, julkisissa palveluissa, asumistavoissa sekä kaupan rakenteissa sekä näiden seurauksena kaupunki- ja katutilassa on tapahtunut muutoksia, jotka ovat muovanneet keskustan fyysistä ympäristöä sellaiseksi kuin se tänä päivänä on. Kuitenkin ydinkeskustan – kaupallisen keskustan -alue on pysynyt 1960-luvun alusta nykypäiviin saakka painottuneena Kauppakadun varrelle ja sen keskeinen (vanhin) osa sekä Nahkurintien ja Kauppakadun risteuksen alue on muotoutunut kaupungin identiteetin kannalta merkittäväksi ja tunnusomaiseksi alueeksi – keskustan "olohuoneeksi". Mitä uhkia?

- pienliikkeiden, toimistojen, toimintojen hiipuminen, tilojen tyhjeneminen.
- Monipuolisuus katoaa
- Matkahuolto, linja-autoasema pakenevat pois ydinkeskustasta
- Kaupan ja postipalvelujen muutokset johtavat keskustan elävyyden vähenemiseen. Pakettipalvelut siirtyvät yksityiseen tilaan, eivätkä tuo elävyyttä keskeiselle julkiselle alueelle.
- Asemankannas houkuttelee puoleensa kaupanpalveluja ja liiketoimintaa ydinkeskustasta, autoriippuvuus kasvaa, jalankulkijan asema heikkenee.

Tavoitteita:

- Keskustaa kehitetään kohtaamispaikkana. Kaupan palvelujen ohella myös muita kohtaamispaikkoja, huomioiden kaikki ikäryhmät.
- Historiallinen liikekeskusta, Ilolantie, otetaan mukaan ydinkeskustaan (nyt takapihamainen), aluetta kehitetään rauhallisena asumiseen painottuvana alueena.
- Ydinkeskustan saavutettavuus julkiselle liikenteelle säilyy ja kohenee; matkahuolto, linja-autolaiturit säilyvät ydinkeskustassa.
- Posti- ja pakettipalvelut sijaitsevat ydinkeskustassa jalankulkijalle hyvin saavutettavissa.
- Jalankulkijan ja polkupyöräilijän asemaa keskustassa vahvistetaan. Oikeat reitit. Viihtyisyys, viheristutukset, kaupunkitilan ja väylien laatu, huomioiden eri vuodenaikat ja erilaiset sääolot. Huomioiden eri väestöryhmät.
- Autopaikoituksen yleisilmettä kohennetaan kaupunkikuvassa, paikoitusratkaisujen kehittäminen, hyvä saavutettavuus ajoneuvoliikenteelle varmistetaan.
- Erikoiskauppa vahvistuu, monipuolisuus palveluissa ja toiminnoissa säilyy ja voimistuu esim. lisää lounas- ja kahvilapalveluja.
- Keskustassa on tarjolla asuntoja eri ikäryhmille ja eri tarpeisiin nykyistä joustavammin. Asuminen vahvistaa toiminnoiltaan monipuolisen keskustan elävyyttä.
- Paikkakunnan voimavarat tulevat esiin keskustassa, mm. taide, kulttuuri, urheilu- ja liikunta, käsityötaito ym. Keskusta toimii paikkakunnan näyteikkunana.

Ydinkeskusta (keltainen), kaupan ydinalue (vaalea punainen), identiteettialue (tummempi punainen). Itä-länsisuuntaisen kevyen liikenteen raitin yhteys ydinkeskustaan vihreällä.